

JÄÄTÄVIIN KORKEUKSIIN!

15.10. - 6.11.2001

NEPAL (KATMANDU, JIRI, SHIVALAYA, BHANDAR, JUNBESI, TAKSINDU, RINGMO, PHAPLU, CHITWAN, SAURAHA, THARU)
ITÄVALTA (WIEN) INTIA (DELHI)

Vuoden 1998 Huippuvuorten-vaellus oli niin sanoinkuvaamattoman hieno kokemus, ettei tarvinnut kahta kertaa miettiä, kun sama ydinporukka kyseli kiinnostusta Himalajan-retkelle! Ei sentään Kuoleman vyöhykkeelle, vaan ”ainoastaan” n. 5000 metrin korkeuteen...

ma 15.10. WIENIN KAUTTA MATKAAN!

Neljä ihmistä odotteli syystäkin hermostuneina Seutulassa Jyväskylän Seudun Lapinkävijöiden Kiehisten bussia saapuvaksi. Koneemme kohti Wieniä lähtisi puolen tunnin kuluttua, ja kaikki matkaliput olivat tukevasti tuossa bussissa, matkanjohtaja **Rami Vuoris-ton** taskussa. **Eerolan Kalle** ja **Leena** virittelivät jo ensimmäistä kunnon perheriitaa, kun *Sinivuoren liikenteen* kiiltävä menopeli karautti sivuluisussa lähes varpaillemme. Kuusitoista punaposkista vaeltajaa repuineen liittyi joukkoomme yhdennellätoista hetkellä!

Lauda Air / Austrian Airlines vastasi ensimmäisestä etapista Wieniin, jossa saimme odotella peräti kuusi tuntia jatkoyhteyttä Nepaliin. Jotkut saivat tuon ajan kulumaan kentällä ostoksia tehden ja lepäillen. Ilkka, Heli, Kalle ja Leena singahtivat bussilla kaupungille imemään vaikutteita musiikkikaupungin ihmeistä.

Puolen yön jälkeen päästiin sitten matkaan. Jenkkien pommittama Afganistan kierrettiin yllättäen eteläkautta – yhtään risteilyohjusta ei ilmaantunut matkustamoomme.

ti 16.10. TREKKAUS MT. EVERESTIN MAISEMIIN!

Aamulla klo 10.00 oltiin perillä *Katmandussa*, Nepalín pääkaupungissa. Tämän maailman 5. köyhimmän maan 22 miljoonasta asukkaasta 45 % elää kitkuttua YK:n määrittelemän köyhyysrajan alapuolella – yli puolet luokitellaan aliravituiksi. Pinta-alaltaan vähän Suomea pienemmällä Nepalilla on siitä erikoinen historia, ettei se ole koskaan ollut minkään ulkopuolisen mahdin alistuksessa. Tämä johtuu sen äärimmäisen vaikeakulkuisesta maastosta, jota hallitsee idästä länteen maailman mahtavin vuorijono, *Himalaja*.

Lienee tunnustettava, että tuskin mekään olisimme tulleet tänne ilman noita nyppylöitä – jokin niissä tuntuu vetoavan ihmisiin. Yksin *Everestin* alueella käy vuosittain n. 25 000 kiipeilijää, trekkaajaa ja seikkailijaa. Kun kuulimme Kiehisten suunnittelevan Nepalín keikkaa, ei meitä ollut vaikea ylipuhua uusiin koitoksiin.

Thamelin alueella sijaitsevassa *Hotel New Gajurissa* ½* tapasimme **Kanchha sherpan** (*), joka edusti *Travel High Solu* -nimistä retkenjärjestäjää. Mies itse oli ihan tavallinen, mukava, kohtuullista englantiainkin taitava nepalintallaaja, mutta veljensä **Chhongba** ilmoittautui melkein pä jo julkkikseksi: hän oli ollut perusleirin kokkina v. 1996, kun Mt. Everestin rinteillä sattui vuorikiipeilyn historian pahin onnettomuustapahtumaketju (tästä lisää tuonnempana).

*) *Sherpat* ovat Itä-Tiibetistä, Kiinan puolelta Nepaliin 1500-luvulla vaeltanut etninen ryhmä, joka on asettunut pääosin *Solu-* ja *Khumbu*-laaksoihin Koillis-Nepaliin. (Sana ”sherpa” juontaa juurensa tiibetiläisestä ilmaisusta, joka tarkoittaa ”itämaalaista”). Valtaosa korkeaan ilmanalaaan tottuneista sherpoista on omaksunut ammatikseen kiipeilyoppaan vaarallisen ja haastavan työn. Sherpoja Nepalissa on 110 000 eli 0,5 % koko väestöstä. Uskonnoltaan he ovat hartaita buddhisteja (virallisestihan Nepal on hindulainen kuningaskunta). Sherpojen nimet kertovat, minä viikonpäivänä he ovat syntyneet. *Dawa* = maanantai, *Lakhpä* = torstai jne.

Kävelimme letkassa pari sataa metriä kohti keskustaa ja nousimme portaat pieneen ravintolaan, jossa kaksi viehkoa tummaverikköä kumarteli meidät peremmälle: – *Namaste! Namaste!*

Illallispöydässä meille esittäytyi myös **Dawa** sherpa, joka kertoi olevansa tulevan vaelluksemme *sirdar*, johtajasherpa. Ensimmäinen kosketuksemme nepalilaiseen keittiöön oli miellyttävä ja rohkaiseva: ruoka oli hyvää – ja mikä parasta, pysyi sisälläkin... Kaupunki tuntui olevan yhtä suurta basaaria, kaikkialla myytiin itämaatuotteita, retkeilyvälineitä, matkamuistoja, teetä ja mausteita. Liikenne oli kaoottista: kaikenkokoiset ja -näköiset autot, moottoripyörät ja polkupyöräriksat kurvailivat jalankulkijoiden seassa torvet soiden ja äännekkäästi huutaen. Hanakoita katumyyjiä oli riesaksi asti – juuri kun oli päässyt sitkeästä huilukauppiasta eroon, roikkui jo toisessa käsipuolella gurkha-veitsen tarjoaja ja toisessa huumediileri.

Helin kanssa irrottauduimme porukasta ja sukelsimme Pekingin *hutong*-aluetta (sitä valtavaa slummiä) muistuttavalle pikkukujalle. Valitsimme kaikkein pienimmän ja surkeimman näköisen ”juottolan”, johon istahdimme kortteja kirjoittamaan. (Tottuneen matkailijan otteella kuvailimme sukulaisille lähes kaikki edessä päin odottavat kokemukset...)

Tämä kahden pöydän ravitsemusliike oli niin matala, että sinne päästäkseen oli kumarruttava lähes kaksin kerroin. Ensimmäinen nepalinnisäkäsikin pongattiin, kun isokokoinen rotta juoksi pöydän alle! ”*Jo yksi katmandulaisrotta juotu pöydän alle*” kirjoitettiin kortteihin.

Hotellilla vaelluskamat pakattiin isoihin urheilukasseihin – loput tavarat jäisivät matkalaukuissa talon säilytykseen.

© piirros: Heli Naskali / väriyty: IA

ke 17.10. ENSIN ONNIKAKYYDILLÄ JIRIIN...

Sherpat nostivat matkakassimme kahden 10-paikkaisen bussin katoille, jotta itse mahtuisimme sisätiloihin. – *Ottakaa sitten mukava asento, sillä tämä päivä tärväänny kyllä täydellisesti bussissa istumiseen!* meitä rohkaitiin. Kartasta näimme, että määränpäämme, *Jirin* vuoristokaupunki sijaitsi noin 190 kilometriä Katmandusta pohjoiseen ja 2064 metrin korkeudessa merenpinnasta.

Jo pelkkä ulospääsy pääkaupungin ruuhkista kesti niin kauan, että aloimme pian uskoa oppaiden pessimistisiltä kuullostavia ajoaika-arvioita. No, olihan siinä aikaa ihastella mm. Kuninkaallisen palatsin ulkomuureja ja muita nähtävyyksiä. *)

Maisemat alkoivat pian maaseudulle päästyämme muuttua kirjaimellisesti henkeäsalpaaviksi: kapea serpentiinitie kiemurteli ylös ja alas rinteitä. Välillä näytti jo siltä, että suistumme rotkoon, mutta kuski sai aina viime tingassa pidetyksi ajopelin tiellä. Tilannetta käytti ovelasti hyväkseen eräs seurueemme naisjäsenistä, joka vienosti vinkuen pyysi saada vaihtaa paikkaa aina sille puolelle bussia, joka ei ollut rotkon päällä. Ymmärrystä sekä suojelunhalua toki macho-puolelta löytyi.

Lounaaksi pysähdyttiin tienposkeen: sherpat jakoivat kullekin pussukan, josta löytyi mm. muna, appelsiini, banaaneja, perunaa, leipää ja vihanneksia. Ja taas jaksettiin istua. Hämärän tullessa kuuden aikoihin yhdellä jos toisellakin alkoi luomi painaa. Loppumatka nuokuttiin jonkinlaisessa puolihorteessa, ja alettiin uneksia edessä olevasta seikkailusta.

Joskus puolen yön korvilla matkanteko keskeytyi yllättäin, kun bussiin nousi univormuasuinen virkamies tiedustelemaan passiemme numeroita! Hetken jo arvelimme kuljettajan eksyneen sumussa jonnekin Tiibetin raja-asemalle, mutta sitten selvisi, että täällä pidetään tarkkaa kirjaa vaellusalueille tulevista. Kohta pääsimmekin jo perille ja majoittauduimme 2-3 hengen huoneisiin. Siitä yöstä jäi mieleen lähinnä ahkerassa käytössä ollut likainen yhteisvessa.

to 18.10. KULI-SAATOSSA JOTOKSELLE

6.30 oveemme kolkutettiin ja kaksi ystävällistä pojan-naamaa työntyi sisään: – *Excuse me, morning tea!* Samassa hölmistyneiden matkailijoiden vuoteiden jalkopäähän ilmestyi pieni tarjotin, jolla oli kaksi höyryävää peltimukia! Nepalissa herätään pikkuhiljaa: vasta tunnin kuluttua varhaistearjoilusta oli vuorossa varsinainen aamiainen yhteisessä ruokailutuvassa.

Mätkimme energiapitoisia eineitä sisäämme varmuuden vuoksi vähän enemmän kuin normaalisti, sillä emme olleet vielä oikein tietoisia ensimmäisen etapin ”rankkuusasteesta”. Sherpat täyttivät vesipullomme kiehuvalla vedellä, jonka pitäisi jäähtyä juomakelpoiseksi muutamassa tunnissa. Näin välttäisimme kaikki kauheet, joita meille kuulemma koituisi, jos joisimme suoraan vuoripuroista tai kyläkaivoista.

*) *Royal Family* oli kesäkuussa kokenut kovia, kun yksi prinsseistä oli mustasukkaisuuden puuskassaan tehnyt selvää jälkeä kokosuvusta.

Katselimme ennen lähtöä myötätuntoisina kantajien, *kulien* taakkoja: jokainen heitti selkäänsä punotun, alaspäin suippevan maissikorin, joka oli ahdettu täpötäyteen kassejamme, makuupussejamme sekä muita retkellä tarvitsemiamme kapineita ja muonaa. Tai no, oikeastaan ilmaisu ”heitti selkään” ei sentään taida olla kovin kuvaava: homma kävi sillä lailla, että kuli kyykistyi korkeammalla tasanteella tai penkintapaisella olevan taakan alle, kollega auttoi rojut selkään – ja sitten vain toivottiin, että polvet kestävät pystyynnousun. Kantamuksen paino jakautuu koko kropan lihaksille kätevänsä otsahihnan avulla – täkäläiset eivät koske kepilläkään länsimaisiin rinkkasysteemeihin! *)

© piirros: Heli Naskali / väritys: IA

Kulipara hilmusa pul.

Retkikuntaamme kuului kaikkiaan 22 vaeltajaa + 65 sherpa tai kulia. Kyselimme taakkojen painoja, ja saimme kuulla niiden vaihtelevan 40-80 kg:n välillä! Vähän hävetti kanniskella omaa pikku päiväreppuaan, jossa oli pari varapaitaa, vesipullo ja kamera. Toisaalta siitähän me näille sankareille juuri maksamme, ettei sinne tarvi sulloa muuta.

Klo 8.30 kuulimme Dawa sherpan kajauttavan ensimmäistä kertaa merkkihuutonsa: – *Mennaaäännn!* Tämä pirteä 51-vuotias vuoristokarpaasi olisi johtotähtenämmä tästä eteen päin seuraavat kaksi viikkoa. Oli siis syytä painaa miehen piirteet mieleen. – *Katsokaa vielä kerran autoja ja polkupyöriä! Ette tule näkemään niitä vähään aikaan!*

Kaikki tavaraliikenne hoituu vuorilla ihmisten tai *jakkien* **) selässä – tieto, joka kummasti rauhoitti parkkikieltoihin ja metroihin kyllästynyttä kulkijaa.

Jo ensimmäisessä nousussa Dawa huomasi Helin pitelevän vaellussauvojaan samassa kädessä (toinen kan-

*) *Kulit* ovat pääasiassa hindulaisia, pienikokoisia mutta sitkeitä poikia, jotka ovat valmiita raatamaan paremman elämän toivossa usein vain 2-3 dollarin päiväpalkalla. Näistä nöyristä mutta kumman iloluontoisista metriheikeistä harva puhuu englantia. *Sherpat* ovat toista maata: lähes kaikki ovat opetelleet sen verran kieltä, että tulevat auttavasti toimeen turistien kanssa. Kantajien joukossa oli itse asiassa myös muutama sherpa-heimon edustaja opettelemassa oppaanhommia sananmukaisesti ”kantapään kautta”.

natteli mekon helmoja – naisilla toivottiin olevan haameet ”sopivaisuussyistä”, toim. huom.) ja tarjoutui ”auttamaan”: – *Can I help You?*

Heli huomasi toisen sauvansa siirtyneen näppärästi Dawan käteen ja hymyili miehen huomaavaisuudelle. Vaeltaminen alkoi alkukankeuksien jälkeen maistua hienolta! Kohta kylä jäi taakse ja ainoat kuulemamme äänet olivat tuulen humina ja kaskaiden surina. Ja tietysti Kallen taukoamaton pulina: – *Olenkos kertonut, kun me vaimon kanssa kerran Äkäslompolossa...?*

Ensimmäisen retkipäivän aikana oli paljon alamäkiä – seuraava leiripaikkamme olisikin itse asiassa joitain satoja korkeuserometrejä alempana kuin Jiri. Järkevä ratkaisu, sillä tottuissimme näin paremmin ohueen ilmaan. Vuoristotauti ja aivoödeeman riskit pyörivät mielessämme: pienikin pään vihlaus tai hengästyminen saivat heti pelkäämään pahinta.

Eräässä jyrkässä rinteessä ohitimme vanhahkon miehen, joka raahasi selässään kerrassaan uskomattoman näköistä taakkaa! Pitkälti kolmatta metriä korkea ja vähän toista leveä muoviiin kääritty kuorma peitti kantajansa lähes kokonaan näkyvistä ja näytti sortavan hänet alleen minä hetkenä hyvänsä. Saimme selville, että pappa oli matkalla Jiristä *Namche Bazaariin* asti myymään tavaroitaan. Tähän linnuntietä runsaan sadan kilometrin matkaan kuluisi häneltä arviolta yhdeksän päivää! ”Rekkamieheksi” ristimämme ilmestys piirsi kepillä hiekkiaan konttinsa painon: ”108 kg”. – *SATAKAHDEKSAN KILOA!!!?* Saimme letkautetuksi jonkinlaisen hyvänmatkantoivotuksen ja jatkoimme taivalta epäuskosta ja kunnioituksesta mykkinä.

Lounas syötiin kirkkaanvihreällä nurmikedolla sinisen muovimaton päältä. Sherpa-keittiö oli ennättänyt paikalle paljon ennen meitä, pystyttänyt välineensä ja kattanut ”pöydän”. Riisiä, hirssiä, sherpakastiketta, perunaa ja vihanneksia. Ja kahta lajia ketsuppia: tulista ja todella tulista. Ruoan jälkeen pelasimme kantajien ja sherpojen kanssa lentopalloa. Koska verkkoa ei ollut, opetin pojille uudenlaisen pelin, jossa mokaaja joutui vuorollaan pois leikistä.

Illan suussa saavuttiin sitten *Shivalayan* pikkukylään, joka sijaitsi 1767 metrin korkeudessa vuolaan joen partaalla. Kirkkaankeltaiset teltat olivat jo kutsuvasti pystyssä, ja sherpat lapioivat enimpää lehmänkakkaroita loitommas. Keskelle idylliä oli pykätty suuri ruokailuteltta, jossa pitkän pöydän ympärille oli asetettu 24 telttuolia. Sherpat viittiloivat meitä sinne teille ja pipareille.

**) ”Jakit” joita täällä tapaa, ovat enimmäkseen jakin ja nautan risteytyksiä. Uros on *dzopkyo* ja naaras *dzomi*. Puhdasrotuinen naarasjakkii on *nak*.

Pari *harmaakalastajaa* lenteli kosken yläpuolella, mutta emme nähneet niiden saavan mitään. Meitä kiellettiin menemästä uimaan, sillä vesi kuhisi sherpojen mukaan kaikenlaista ikävää loismatoa. Pikkupojat pelasivat lentopalloa läheisellä kentällä. Heli teki tuttavuutta epäluuloisen ponin kanssa.

Patjoja, makuupusseja ja tavarakasseja saatiin odotella pitkään – viimeiset kantajat olivat ilmeisesti väsähtäneet tai eksyneet tai molempia. Heitä vastaan lähetettiin viimein partio kovakuntoisimpia sherpoja.

Lauma lapsia tuli kiehnäämään kynien tai lanttien toivossa. **Paavo** (se meistä, joka jo ulkonäöltäänkin eniten muistutti joulupukkia) jakelikin heille auliisti piirustusvälineitä, joita olimme saaneet aika kasan matkasponsoreiltamme. Mutta tämä isällinen karvanaama helyi vain sellaisten ipanoiden kohdalla, jotka ymmärsivät olla kerjäämättä! Muut saivat tyytyä tavaamaan ”joulupukkia”...

Kaksi erityisen söpöä tyttöä opetti meille nepalilaisen lastenlaulun, kun ensin olimme itse laulaneet vähän malliksi! *)

Opettelimme innokkaasti sherpa-kieltä:

- *Namaste = Heippa vaan kuule!*
- *Timi leio kosta cha = Kuinkas hurisee?*
- *Tapaaiko naam ke hu = Ja mikäs se olikaan sun nimi!?*

Hartaana buddhalaisena Dawa siunasi illallisen – ja pyysi siinä samalla jumaliltaan anteeksi illalliseen väistämättä liittyvää vähäistä viskitissuttelua. Näkäräiset olivatkin tarpeen – ainakin niille meistä, joiden kamat olivat edelleen hukassa. **Inkeri** lainasi Helille villapaidan, koska viski ei illan viilentyessä enää yksin riittänyt.

Lopulta taskulamppujen valokeilat alkoivat välähdellä yön pimeydestä: viimeisetkin kuliparat vaappuivat nääntyneinä leiriin. Kiskoimme onnellisina Goretextit ylle ja ryömimme tovin lämmiteltyämme makuupusseihin. Yöllä satoi jonkin aikaa.

pe 19.10. **SHORTEN ON KIERRETTÄVÄ VASEMMALTA!**

Aamuyllätykset sen kun jatkuivat: tänään tuli hetimiten jälkeen vadillinen kiehuvaa vettä teltaan!
- *Hand wash!* kuuluttivat iloiset sherpamme.

Meidäthän hemmotellaan ihan pilalle... Aamiaiseksi kiskottiin reimat annokset puuroa hunajan kanssa, pannareita hunajan kanssa ja munaa hunajan kanssa. Ja tietenkin ”*Excuse me tea please*” -juomaa.

Jyrkkä alkunousu oli mutainen: yöllinen sadekuuro oli piessyt polun pehmeäksi liejuksi. Mutta ei se mitään, koska *Tunturisusi*-vaelluskenkä ”on tehty kestämään niin ilot kuin surutkin”. Vastan tuli kolme

*) *Bidima basera, merai bato erera. Miri ama rudiun, malai samzera.*

Vastaantulevat eläimet piti aina muistaa sivuuttaa niin, että ne jäivät rotkon puolelle.

aasikaravaania, jotka oppaamme neuvoivat sivuuttamaan kapealla vuoripolulla siten, että aasi jää rotkon puolelle. Dawa kertoi jonkun hölmön takavuosina viis veisanneen neuvoista, ja niinpä aasi oli epähuomiossa (tai tahallaan) tuupannut vaeltajapolon pari sataa metriä alempaan kastiin. Heli taputteli aseja onnellisena.

Eräässä pikkukylässä koimme siihenastisen matkamme täyttymyksen: vihdoinkin löydettiin baaripaha, josta sai OLUTTA! Kaksisataa rupiaa (n. 17 mk) puolen litran pullosta ei ollut liikaa niissä oloissa. Ah, elämätä!

Juopottelutauon jälkeen kävelin yhtä matkaa toisen sirdarimme, **Kaji** sherpan, 49, kanssa. Tämä valkeaan kalastajanhattuunsa kovin tykästynyt epeli oli virkaveljeään jäyhempi, mutta itse sydämellisyys. Hänen olemuksessaan oli alkureissusta jotain "veltoa" ja vähän väsähtänyttä, mikä piti hänet pitkään meidän silmissämme eräänlaisena Dawan kakkosmiehenä. Kaji kertoi olleensa jokunen vuosi sitten kuukauden päivät itsensä *Dalai Laman* opissa Intian *Darjeelingissä*. Juttelimme maailmankuvistamme parisen tuntia, kunnes pysähdyimme lounaalle *Shangmagad*-nimiseen kylään.

Kaji sherpa

© piirros: Heli Naaskali / väritys: IA

Taas oli kykittävä sinisen muovipressun reunalla pari tuntia. Vähän napinaa alkoi kuulua joukostamme:
– Miksi hitossa pitää tuhrata päivän parhaat vaellustunnit tällaiseen odotteluun?

Kieltämättä lounaalla olisi riittänyt vähempikin ruokalajien määrä, jolloin olisimme päässeet jatkamaan matkaa pikemmin. Mutta matkanjohtajamme olivat piinkovassa erehtymättömyydessään tehneet valinnat,

ja siihen oli tyytyminen. Harmaa kissanpoika auttoi meitä lounaan rippeiden tuhoamisessa.

Vatsa taas täynnä olikin sitten haastavaa kavuta tähän asti jyrkintä ja pisintä rinnettä. Ilkka käytti polun kiemuroita hyväkseen ja oikaisi jyrkistä kohdista toisten kiertäessä pääpolkua.

– *Shikaaneissa saa vähän fuskata! Niin se Suumahherin Maikkelikin aina tekee.*

Menohalujen ja kuntotason mukaisesti joukkomme venyi kilometrien pituiseksi harvaksi jonoksi. Eräässä solassa kohtasimme matkan ensimmäiset *mani*-kivimuurit ja *shortenit* *). *Tintti Tiibetissä* -sarjakuvasta muistimme, että nämä pyhät rakennelmat tuli aina

*) *Mani*-kivet ovat litteitä kiviä, joihin on hakattu sanskritin-kielisiä symboleja ilmaisemaan Tiibetin buddhalaisten rukous *Om mani padme hum* (= "Ilo on lootuksessa").

© Hergé

sivuuttaa vasemmalta puolelta – ”muutoin paha onni, sahib”.

Heli halusi valaistua kunnolla ja pyysi Dawaa opettamaan hänelle buddhalaisen rukousmantran, jota muustaan samalla kun kierretään mani-muuria:

– *Om mani padme hum... om mani padme hum...*

Lopuksi piti koskettaa jotain kiveä ja sanoa vielä *hih!*

Perustelukin löytyi: – *No katsos, vaikkei me mentäiskään koskaan uudelleen naimisiin, niin voit aina ottaa mut jalkalamppuvaimoksi, koska olen... öh, niin maan perusteellisen valaistunut.*

Maunon mittarin mukaan tasan 2700 metrin korkeudesta löytyi siisti kylä, johon pysähdyttiin virvokkeille. Kävi ilmi, että ravintelin puhelimella pääsi soittamaan Suomeen. Monet käyttivätkin tilaisuutta kysyäkseen, josko kotiväkeä harmittaa kovasti, että me olemme täällä olutta juomassa.

Arvostimme tovin paikallisen vapaamuurarin ja vapaamaalarin työliikkeitä ja jatkoimme matkaa alas laaksoon. Matkalla tapasin hollantilaisen hujopin, jonka kanssa hölkättiin puolisen tuntia samaa tahtia. Juuri ennen seuraavaan leiripaikkaan tuloa flirttailtiin – ihan vähän vain – kauniiden nepalittarien kanssa erään rötiskön ovensuussa.

”*Dokharpa*” luki nurmeen tökättyssä kyltissä sortuneen talon vieressä, vaikka kylän nimi olikin tiettävästi *Bhandar* (2194 m). Taas saatiin ihmetellä, mihin osa kantajista oli jäänyt. Tulivathan ne sieltä lopulta, kun jälleen oli pantu etsintäpartiot lamppujen kanssa liikkeelle.

Lämmin yö (+ 15 °C). Ihastelimme tulikärpäsiä, komeita revontulia ja kirkasta tähtitaivasta. Otava näyttäytyi aamuyöstä kummassa pystyasennossa pohjoisella taivaalla. Ilkka kärsi koko yön outoa kipua mahan oikeassa laidassa. Umpisuoltakin siinä jo ehdittiin epäillä ja helikopterikyttä pohtia, mutta aamulla tusk oli onneksi tiessään.

1a 20.10. ILMA OHENEE – JA KUNTO KOHENEE!

Aamulla lähitalon asukit tulivat kauppittelemaan kutomiaan lapasia ja pipoja. **Tuovi** osti sievät ja lämpimän näköiset vetimet itselleen pilkkahintaan.

Sumussa liikkeelle. Dawa alkoi ontua vasenta polveaan – ja käytti edelleen Helin keppiä. Taival alkoi jyrkällä kipuamisella, joka vei nopeasti mehut liian lujaa aloittaneilta. Sitten alettiin laskeutua kaunista puronvarrtta alas pikkukylään, jota ympäröivät idylliset riisi- ja hirssipellot. Pitkä lasku tuntui reisilihaksissa – naiset huomasivat tämän viimeistään kykkiessään tauolla nokkospuskissa.

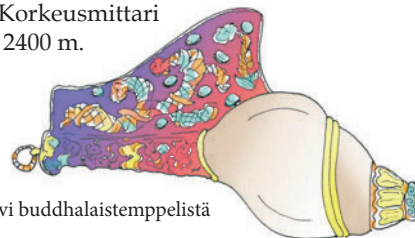
Sitten alkoi suorastaan helvetillinen ylämäki, joka hydytti jopa Helin hetkeksi. Olin tämän kuntoa testatakseni ottanut tavaksi viheltää aina silloin tällöin *Katupoikien laulun* vihellyssooloa, johon Heli tähän asti oli aina hienosti jaksanut vastata, mutta nyt ei kuulunutkaan muuta kuin säälittävää pihinää. No, pulssi tasaantui, kunhan jaksoi vain levätä riittävän usein. Tapaamamme lapset kinusivat kyniä jo niin aggressiivisesti, että joulupukki-Paavokin oli suivaantua. Mutta kun matkan ensimmäiset lumihuiput (n. 6 km korkeat) alkoivat siintää horisontissa, nousi mieliala taas korkealle. Taisipa siinä joku kaivaa taskumatinkin jo esille.

Lounasta syötiin + 20 asteen lämmössä savisessa riisipellossa. Ruokahalua kohotti mukavasti, kun Heli näytti ylpeänä jalastaan löytyneitä iilimatoja. Niitä ei tietenkään saanut tappaa, vaan ne vietiin huomaavaisesti takaisin pusikkoon seuraavaa uhria vaanimaan. Tuttavuutta tehtiin myös kärpästen, kaskaiden ja mäsantavankokoisten hämähäkkien kanssa. Vastapäinen vuorensenämä toi Ilkan mieleen Perun tarunomaisen *Machu Picchun*. Äkkijyrkkä rinne oli pengerrytetty samaan tapaan, myös puusto ja maaston muodot olivat samankaltaiset molemmissa. Tuntui mahdolltomalta ajatella, että tulisimme seuraavan vuorokauden aikana kiipeämään tuon jättimäen huipun tasalle – ja itse asiassa vielä ylemmäs!

Taas jotokselle, taas ylämäkeä ja taas alkoi hengästyttää. Oheneva ilma ei tarjonnut enää totutun runsaasti happimolekyylejä kirvelevien keuhkojemme ratoksi. Silti jaksuimme kumarrella ja karjua ”namastea” jokaiselle pellowkuokkijalle. ”Machu Picchu” kurun vastarannalla pieneni koko ajan sitä mukaa, kun noustiin ylemmäs.

Korkealla vuorenrinteellä törrötti yksinäinen mökki, jonka portinpielessä seiso i suloinen tyttönassikka, arviolta 5 v. Ohi astellessamme lapsi liitti kätensä hertaisesti yhteen, kumarsi ja toivotti ”namaste” – eikä kerjännyt yhtään, hymyili vain sydäntäsärkevän kauniisti! Heli palasi takaisin ja kaivoi repustaan tyyppelle värikynät ja piirustuslehtiön, joita tämä kiitettyään juoksi heti näyttämään äidilleen.

Vähän tämän jälkeen raahustettiin umpiväsyneinä leiriin. Paikkaa hallitsi ankea kaksikerroksinen talo, jonka räystäällä kuivui maissia. Kokkisherrat laittoivat ruokaa yläkerrassa. Pihakoppiin kytketty takkuinen koira yritti tulla tervehtimään, mutta sen naru oli surkean lyhyt. Korkeusmittari näytti tasan 2400 m.

Tum-torvi buddhalaistemppelistä

*Sherpat Lauantai, Kes-
kiviikko ja Torstai.*

su 21.10. HELTEESTÄ PAKKASYÖHÖN!

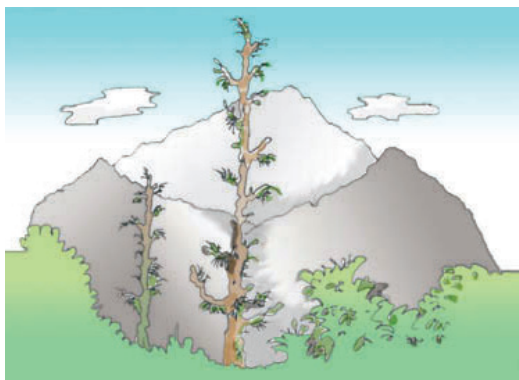
Kuumaa maitoa ja muroja. Ja nokkosperhonen! Siinä aamun tärkeimmät havainnot. Talsimme pitkään tasaista hiekkapolkua. Ihmettelimme vähän, milloin se ylämäki alkaa, olihan meidän määrä nousta tänään yli kilometri!

Lounaspaikkana toimi lyhyeksi leikattu nurmikenttäharjanne, josta oli kahteen suuntaan upeat maisemat. Aurinko lämmitti kuumasti, mikä sai Ilkan heittämään paidan pois. Tästäkös seurueen ikädaamit närkästyivät:

– *Paita päälle ja heti! Täkäläiset voivat loukkaantua moies-ta rietastelusta!!*

Mutta kun Dawa heitti paitansa ja lähes kaikki muutkin vaatteensa nurtsille, menivät tiukkapipoilta jauhot kurkkuun. Kohta kaikki ottivat aurinkoa kuin Kanarialla ikään! Pieni koiranpentu tallusteli herkkuja kerjäämään. Dawan persoonan ristiriitaisuus tuli esille, kun hän toisella kädellä tarjosi hurtalle herkkupalaa ja toisella jalalla hätisti sitä loitommias.

Lounaan jälkeen kokeilimme osteopaatti **Karvisen** antamia energiajuomia, jotka toden totta tuntuivat antavan lisäpotkua kintereisiin. Nyt noustiin taas jyrkästi, maisema muuttui ”sademetsäksi”. Puut kasvoivat ylöspäin mennessä, Kaji kertoi niiden olevan ”joulu-puita” – ne tosiaan muistuttivat jonkin verran meidän kuusiamme. Niiden oksilla ja rungoilla kasvoi aavemaisia sammal- ja saniaismöykkyjä. 3000 m ”rajapyykin” ohittaminen tuntui juhlliselta.

© piirros: Heli Naskali / väritys: LA

Kulit painelivat ohitsemme kiviportaissa, soittelivat tauoilla huilua ja naureskelivat kuin sunnuntairekkelijät. ”Liesikulit” ja ”Patjakulit” herättivät meissä suurimmat sympatiat painavine taakkoineen. Jälkimmäinen raahasi selässään koko joukon patjoja ja oli aika vaikuttava näky kauempaakin nähtynä.

Lääkintälaukkua kantava **Sancchi** sherpa tuntui pitävän 66-vuotiaasta Tuovista erityistä huolta. Joukkomme nestori, 67-vuotias **Rane** paineli kärkiporukoissa hyvävoimaisena. En malttanut olla kysymättä Kajilta, onko heidän organisaatiollaan jonkinlainen ”yläikä-

raja” asiakkaille, mihin sain vastauksen:
– *Well... don't tell to them, but usually we don't take customers over 60 years...*

Eräässä metsikössä teimme ornitologiaa haviksia. Ensin kuului ilmiselvä *sirittäjän* laulu, vaikkei lajia Nepalissa pitäisi esiintyä! Joku kaskaista taisi vähän piililla kanssamme... Vähän sen jälkeen *vuorikirjotikka* rummutti kelo puuta.

Korkealla ”vuorenhampaalla” (3400 m) sijaitsi seuraava yöpuumme, jonne saavuttiin klo 16.00. Teltat oli pystytetty kahteen riviin lamaluostarin pihaan. Penger oli kapea: meidän telttamme ja ruokateltat olivat ylätasanteella luostarin kyljessä, muut metrin verran alempana. Tavarat tulivat tällä kertaa melko pian, joten päätettiin ruveta pyykille, kun kerran sääkin vaikutti vaatteiden kuivumisen kannalta hyvältä – ja siinä vaiheessa elettiin vielä uskossa, että täällä viivytään kaksi päivää. Jääkylmää vettä saatiin ulkona olevasta hanasta, pesuvadit lainattiin keittiösherpoilta.

Riitta kiemurteli vuoristotaudin kourissa, **Jussilla** oli 39 asteen kuume... Illallisella Dawa muistutti meitä siitä, että runsas juominen edistää akklimatisoitumista ja ehkäisee ödeemaa. Saimme siis tupla-annoksen viskiä!

Yöllä ihailtiin Kassiopeiaa, Orionia ja Linnunrataa, joka levittäytyi hohtavana yli Nepalin taivaan. Kylmää sumua seurasi reissun ensimmäinen pakkasen (-5-6 °C), teltassa mitattiin +4 asteen lukemia.

ma 22.10. YHÄ YLEMMÄS... VUORISTOTAUTI UHKAA!

Pyykit eivät yön aikana paljon ehtineet kuivua. Kun illalla saatiin kuulla matkasuunnitelmien muuttuneen, niin eikun märät rytkyt muovikassiin vaan. Pilvet ja sumu olivat aamulla hälvenneet, joten pohjoispuolen maisema lumihuippuineen esittäytyi kaikessa kauneudessaan. Kiikaroimme uusia lintujakin: *rusovatsa-kiipijä, huppukuhankeittäjä...*

Heitin kaikki kolme opettelemaani nepalinkielistä lauseenvastiketta kaljupäiselle miehelle, joka riemastui niin, että kutsui meidät Helin kanssa kotiinsa vierailulle! Kävi ilmi, että poika oli kylän lama! Hän viittilöi meidät istumaan yksinkertaisen kamarin lavitsoille. Pari lasta ajettiin ylös punkistaan sanomaan meille päivää – ja yllättäen perähuoneesta kömpi esiin myös Kaji sherpa, joka oli yöpynyt lamoilla. Sopiva sattuma, sillä hän saattoi nyt toimia tulkkina meidän keskustelussamme. Vaimo-lama tarjoi maitoteetä. Saimme kuulla, että olimme ensimmäiset suomalaiset, joita he olivat tavanneet.

Seinältä meitä tarkasteli suurikokoinen **Mahatma Gandhin** kuva ja muita ikoneja. Keittiön nurkkau-

© piirros: Heli Naskali / värtys: IA

nissa paloi kodikas tuli. Uteluimme, mitä he pitävät turisteista, saimme vakuutuksen, että pitävät kovasti. Jätimme lapsille värikynät, ja lama lahjoitti vastalahjaksi meille pellavaiset rukousliinat. Hyräilin lähtiesämme laulua "Munkit Tiibetissä laman alla nyyhkii" ... Heli paheksui kappalevalintaa.

Liikkeelle lähdettiin h-i-t-a-a-s-t-i. – Kukaan ei saa enää ohitella eikä mennä omaan tahtiinsa! varoittivat oppaamme. Nyt alettiin olla jo niin ylhäällä, että pienimpiinkin taudinoireisiin oli syytä suhtautua vakavasti. Maisemaa hallitsivat edelleen joulupuut sekä niiden rinnalla valtaiset alppiruusumetsiköt *). Niityillä alkoi esiintyä taivaansinisiä kangasvuokon näköisiä metokukkia. Vähitellen paksut puut harvenivat ja loppuivat yhtäkkiä kokonaan.

*) *rhododendron*, Nepalin kansalliskukka, suurimpien yksilöiden rungon läpimitta > 1 m

Seuraavaksi katosivat alppiruusut ja tämän jälkeen lähes kaikki muukin kasvillisuus. Aurinko paistoi kuumasti, kun nousimme jyrkkää, lähes paljasta "hiihtorinnettä" taukopaikalle. Joukkomme saapui sinne tunnin sisällä. Heli otti esiin piirustuslehtiönsä ja luonnosteli siihen muutamia vuoristokukkasia. Ohimoissa tykytti vähäinen jomotus, joka meni kuitenkin muutamassa tunnissa ohi. **Phurba sherpa** esitteli katajasta veistämäänsä monihaaraista *härkintä* (pojalla oli hyvä härkintäkyky, toim. huom.).

Leiripaikan korkeudeksi saatiin jo 3750 m! Oltiin siis jo korkeammalla kuin Andien *Cuzco*, tähänastinen ennätökseni. (Tästä olisi näkynyt jo oikeaan suuntaan tähyämällä itse *Mt. Everest*, mutta sitä ei meille vielä kerrottu)

"Hot juice -sherpat" **Lakha** ja **Rashishai** pitivät huolta siitä, ettemme palelluttaneet itseämme. Ripustimme pyykkimme rhodoihin kuivumaan – muutkin vaatteet ja makuupussit leviteltiin teltan ylle tuulettumaan.

Auringonottoa avaruushuovalla. Lounaaksi saatiin tällä kertaa valkosipulikeittoa, papumöhnää, makkaraa, riisiä ja sherpakastiketta. Heli kävi pesulla hyi- sessä purossa, minkä jälkeen oli vaikeuksia saavuttaa normaali ruumiinlämpö. Kantajat huudattivat matka- radiotaan, mistä muistui taas mieleen *Tintti Tiibetissä*.

Kulit raahasivat leiriin valtaisan puunrungon, josta tuli mainio rakovalkea yöksi. Näillä raukoilla ei ollut teltoja eikä paljon muutakaan suojaa, joten he käärityivät nukkumaan toistensa lähelle ja vetivät pipoja korville.

Illallinen syötiin kynttilöiden ja inttiajoista tutun tillik- kalampun loisteessa. "Korkean paikan aines" valkosipulikeitto, perunavihannesmössö, makaroni ja tupla- viski valmistelivat vatsan vastaanottavaiseksi kakulle! Päänsärkyyn otettiin urakalla Buranaa ja Ramin "ödeematabletteja".

Yö oli jo todella kylmä (-15°C), teltassakin pakkasta! Syy selvisi aamulla: olimme jättäneet takaoven toisen vetoketjun vahingossa auki.

ti 23.10. MAAILMAN KATTO HÄÄMÖTTÄÄ!

Specialherätys klo 4.15! Yöllä oli satanut 5 cm lumi- kerros. Komea tähtitaivas pystyotavineen karisti unet silmistä. Nopeat aamutoimet ja perusteellinen tank-

kaus aamiaisteltassa. Lämmintä ylle, tyhjä reput sel- kään, ja suunta ylös kohti läheistä *Pike Peakia* (4064 m). Kun olimme nousseet parikymmentä metriä teltoilta, Kaji Sherpa osoitti juhllisesti pohjoista horisonttia: - *Mt. Everest, sir. **

Erotimme hänen näyttämästään suunnassa sinihar- maana siintävän pienen kappaleen seinämää, jonka kaksi läheisempää vuorta lähes peittivät näkyvistä. - *Everest on tuo, jonka oikealla puolella olevalla lumihui- pulla on usvahuntu.*

- *Mitä?! Sekö kuuluisa mäki oli ollut jo tuntikausia näkö- piirissämme, mutta vasta nyt saatiin kuulla siitä...?* No, oikeastaan tuntui jotenkin vuoren arvolle sopival- ta, että saimme ihailia sitä vasta nyt, kiivetessämme koko ajan parempiin tarkkailuasemiin.

Juuri sen takia meidät oli kiskottu ylös makuupusseis- ta näin sika-aikaisin, että ehtisimme kavuta *Piken* hui- pulle saakka ennen auringonnousua ja sen jälkeen yleensä ilmestyviä pilviä. Tiesimme siis, että nyt olisi syytä edetä rivakasti. Sherpat kuitenkin koko ajan va- roittivat: - *Pistaa reizuu!* (= hitaasti).

Juodakin piti yhtenä - ja pysähtyä puuskuttamaan, kun sydän hakkasi kuin paineasara! Pilvimassat län- tisellä taivaalla ja vuorten välissä kasvoivat uhkaavas- ti. Ehtisimmekö laelle ennen auringonnousua? Kauka- na luoteisessa horisontissa nousivat esiin *Annapurman* lumihuiput. Tuota seutua pidetään koko Himalajan kauneimpana vaellusalueena. Näyttävän huippu oli kuitenkin Annan ja Even väliin jäävä *Gaurishankar*, jakiturvan muotoinen "jäätelötötterö".

Yhtäkkiä aurinko nousi ja valaisi hienosti vuorten itä- rintee! *Piken* puuttomalle huipulle oli enää puolen tunnin matka yhä jyrkkenevää kivipolkua. Lopulta koko joukkioimme saatiin onnellisesti ylös - juuri kun mykistävä Himalaja kylpi aamuaurinkossa!

Tutkailimme taivaanranta kunnioittavasti. Etelässä ja lännessä levittäytyvä Nepal oli lähes kauttaaltaan paksun pilvimassan peitossa. Sieltä täältä pilkotti joi- tain huippuja. Näkymä oli kuin lentokoneen ikkunas-

ta. Sen sijaan itäinen ja tärkein suunta, pohjoinen tai vas, oli täysin pilvetön, tarjoten meille näyn, joka varmasti syöpyisi aivoihin loppuiäksemme: maailman korkein vuori *Mt. Everest* (8848 m) oli kasvanut kuin varkein majesteettiseksi möhkäleeksi Tiibetin sinistä taivasta vasten. Sen itäpuolella olevalta *Lhotselta* (8501 m) pisti esiin valkoinen "pilvenhaituva", joka kertoi siellä raivoavasta lumimyrskystä. Kartasta näimme, että etäisyys tästä Everestille on n. 50 km, mikä tuntui mahdottomalta – vuorihan näytti olevan aivan "tuossa vieressä". Itse olimme siis hieman yli neljässä kilometrissä, vasta alle puolivälissä kuningasvuoren korkeustasosta.

Ilkka kiikaroi seinämiä ja koetti kuvitella näkevänsä **Jon Krakauerin** *Jäätäviin korkeuksiin* -kirjasta tutut *Eteläsolan*, *Hillary Stepin* ja pahamaineisen *Lhotse*-seinän, jotka olivat koituneet niin monen ihmisen kuolemaksi 1996. – *Tuolla ne ruumiit siis vieläkin lojuvat... ***)*

Huipun hyistä tuulta siedettiin puolisen tuntia, minä aikana napattiin valokuvia: "Minä ja Everest", "Me ja Everest", "Koko ryhmä ja Everest" ...

Idässä lähellä *Sikkimin* rajaa kohosi maailman kolmanneksi korkein vuori *Kanchenjunga*. Näitä kasitonnisiahan on maailmassa kaikkiaan 14 kpl, joista Himalajalla kaikki muut paitsi *Karakorumissa*, Pakistanin puolella oleva *K2*, Everestin 1. perintöprinssi. Maailman kiipeilyelitti kisailee jatkuvasti siitä, kuka on käynyt niillä kaikilla ja missä ajassa – lisähapella vai ilman. **Gustafssonin Veikkahan** on tehnyt jo tämän urotyön sekä käynyt myös kaikkien maanosien korkeimmilla huipuilla **). Aloimme jo suunnitella vuorten valloittamista ensimmäisinä maailmassa "ilman lisäreppua".

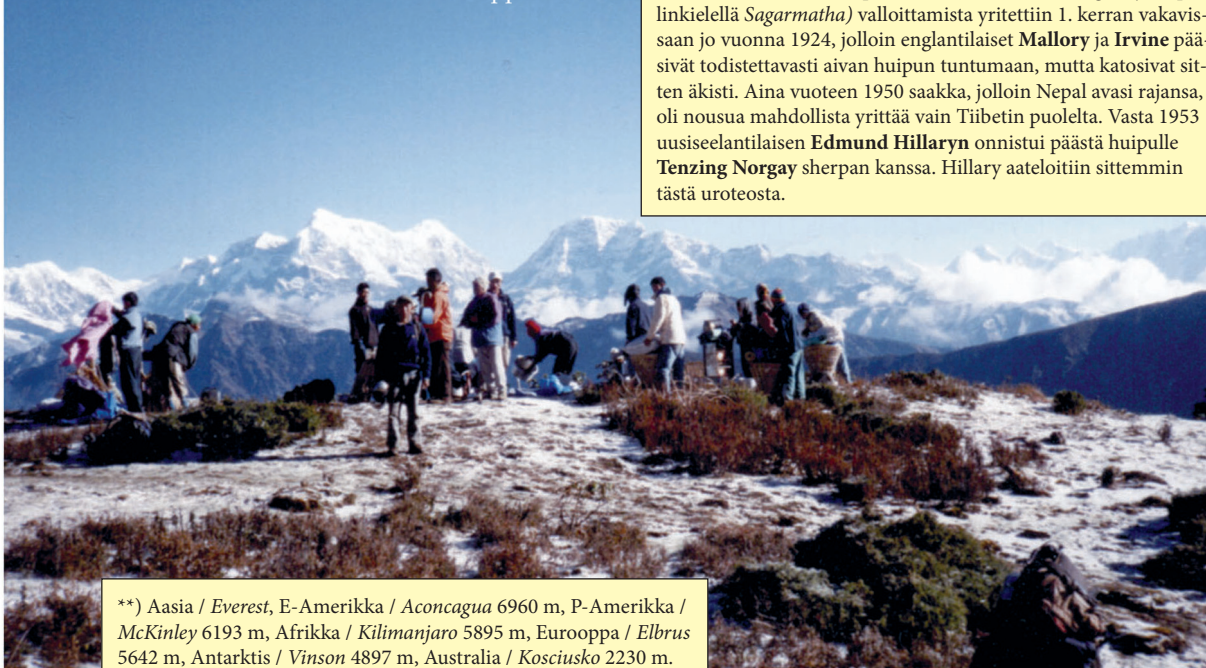
Alaspäin tullessa yllätimme alppiruusujen seassa parven riekontapaisia tummia kanalintuja, mitä ilmeisimmin *himalajanpyytä*.

Illemmalla Tuovi ihmetteli teltaansa siivotessaan:
– *Tunkevatkohan nuo höntiäiset yöllä teltaan?*
Katsahdimme kulmiamme nostaan kulien suuntaan, jolloin hän nopeasti selitti tarkoitaneensa kylläkin hyönteisötököitä...

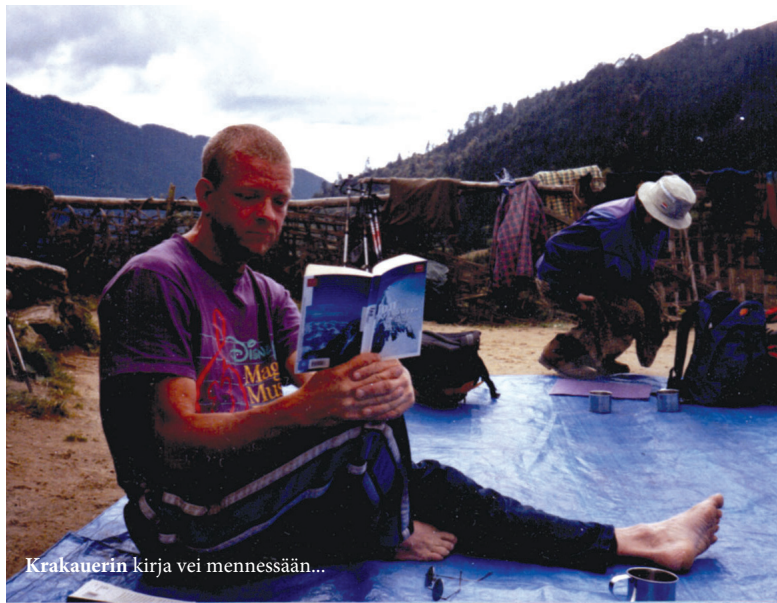

Illallisen jälkeen järjestettiin Nepal-Suomi -maottelu! Ensin vedettiin kolmiloikkakisa, jossa kotijoukkueella oli suuria vaikeuksia käsittää ensimmäisen hypyn tasajalkaponnistusta. Päivän näyttävimmästä suorituksesta vastasi ehdottomasti Dawa, jonka kengät lensivät kolme kertaa pidemmälle kuin mies itse! Pisimmälle sen sijaan loikki Ilkka – muutkin mitalisijat tulivat kotiin, vastus kun oli lyhytjalkaista väkeä.

*) *Mt. Everestin* (Kiinan puolella nimi on *Chomolungma* ja nepalinkielellä *Sagarmatha*) valloittamista yritettiin 1. kerran vakavissaan jo vuonna 1924, jolloin englantilaiset **Mallory** ja **Irvine** pääsivät todistettavasti aivan huipun tuntumaan, mutta katosivat siten äkisti. Aina vuoteen 1950 saakka, jolloin Nepal avasi rajansa, oli nousua mahdollista yrittää vain Tiibetin puolelta. Vasta 1953 uusiseelantilaisen **Edmund Hillaryn** onnistui päästä huipulle **Tenzing Norgay** sherpan kanssa. Hillary aateloitiin sittemmin tästä uroteosta.

**) Aasia / *Everest*, E-Amerikka / *Aconcagua* 6960 m, P-Amerikka / *McKinley* 6193 m, Afrikka / *Kilimanjaro* 5895 m, Eurooppa / *Elbrus* 5642 m, Antarktis / *Vinson* 4897 m, Australia / *Kosciusko* 2230 m.

Krakauerin kirja vei mennessään...

Sherpat ehdottivat seuraavaksi kuulantyyöntöä. Välineeksi valittiin isohko kivenmurikka, jota sitten kaikki vuoronperään kävivät pukkaamassa. Runsaasti ylistuttuja työntöjä sisältäneessä kisassa vei pisimmän korren nahkatukkamme **Kassu**, jota siitä pitäen kutsuttiin koko loppumatkan ”Arsi Harjuksi”.

Kolmiottelun viimeisenä lajina kulien ehdotuksesta käytiin eräänlainen sokkoleikki: kilpailijan oli silmät sidottuna kuljettava n. 10 metrin matka ja mätkäistävä sitten puukarahkalla maaliksi asetettua kantokoria. Riitta hämmensi seurakuntaa uskomattomalla suorituksellaan, jossa ”kenkää kengänkärjen eteen” -tekniikalla hän eksyi suunnasta lähes 180 astetta. Aivan varmana onnistumisestaan tyttö huitaisi Lakhpa sherpa päähän yli kymmenen metrin päässä maalikorista...

***) Vuonna 1996 tapahtui Mt. Everestillä vuorikiipeilyn historian vakavin onnettomuusarja, jonka yhteydessä 12 ihmistä sai surmansa. Huippua yritti valloittaa samana päivänä viisi eri retkikuntaa, mikä sai kaupalliset intressit ja kilpailuvietin sumentamaan terveen järjen. Maailman parhaat ja luotettavimmiksi tunnetut oppaat uusiseelantilainen **Rob Hall** (*Adventure Consultants*) ja amerikkalainen **Scott Fischer** (*Mountain Madness*) laiminlöivät karkealla tavalla etukäteen sovitut turvallisuuslaskelmansa ja veivät rikkaat mutta kokemattomat ”seikkailijat” mukanaan jäsenen kuolemaan. Huipulla puhjennut, monta päivää raivonnut lumimyrsky esti kaikki pelastustoimet (mukana ollut amerikkalainen reporteri **Jon Krakauer** kirjoitti näistä dramaattisista tapahtumista sittemmin kirjan *Jäätäviin korkeuksiin*, josta on tehty elokuvaversiokin).

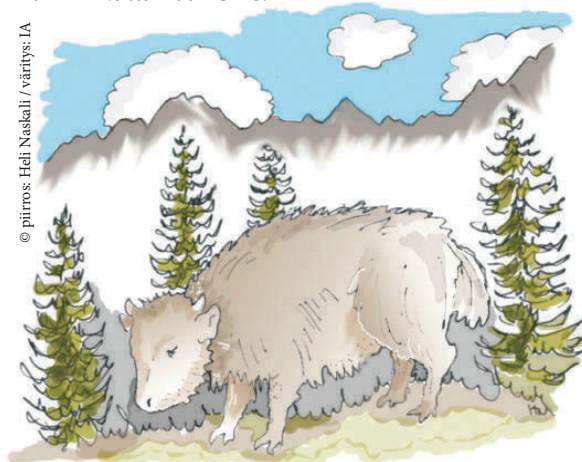
Yli 7500 m korkeutta kutsutaan kiipeilypiireissä ”kuolemanvyöhykkeeksi”. Everestillä eniten onnettomuuksia sattuu pitkällä *Khumbu*-jäätiköllä, joka virtaa alas vuoren etelärinnettä, sekä äkkijyrkällä *Lhotse*-seinällä, jonka salakavala jääpinta edellyttää kiinteiden köysien ja *jumarien* (nousukahvojen) käyttöä.

Teesherpojen aina yhtä iloinen ääni kutsui porukan kokoon. Tällä kertaa saatiin piparien kanssa viskiäkin, mikä puseri esiin koko joukon Lappi-aiheisia lauluja. Vähitellen isännätkin alkoivat laulaa, soittaa ja tanssia.

Yöllä tuli lisää lunta, mikä sai meidät vähän säälimään kuleja, jotka kietoutuivat nuotionsa ympärillä vain tiukemmin T-paitoihinsa.

ke 24.10. ROTKOJA, KAPEIKKOJA...

Heräsimme klo 6.00 kosteaan, kylmään, rapaiseen ja märkään realismiin. Dawa arvioi yöllä olleen -15 °C. Tänäpäin oli tiedossa 4-5 tuntia trekkausta, jonka aikana laskeuduttaisiin kilometrin verran. Alkutaipaleella Heli olisi tahtonut adoptoida yhden söpön jakkivasun, mutta muiden vastustaessa ajatusta hän tyytyi vain vilkuttamaan sille.

© piirros: Heli Naskali / värittäjä: IA

Vähitellen Everest ja muut lumihuiput jäivätkin taakse, ja maisema muuttui liukkaaksi ”laattapoluksi” monine jyrkkine kapeikkoineen. Riitta pelkäsi todella suistuvansa rotkoihin joka käännteessä, ja Jussin piti kädestä pitäen ohjata daamia lukemattomissa paikoissa. Myös Tuovilla ja **Tarjalla** oli tänään vaikeuksia pysyä muiden tahdissa. Tämä hidastutti matkantekoa, ja niinpä kärjen ja häntäpään ero oli suurimmillaan jo jalkapallo-ottelun puoliajan verran eli 45 minuuttia. Tuovi tunnusti, ettei olisi selvinnyt etapista, jos yksi kuleista ei olisi ottanut hänen reppuaan.

Pelottavat rotkoseinämät hallitsivat maisemaa. Poikettiin *P.K. Treking Hotelissa*, josta Paavo sai vihdoin viinaa. Kallekin taisi maistaa sitä, koska väitti kivenkovaan yhtä leinikkiä lapinorvokiksi! Vasta vaimonsa vahvistaessa määrätykseni, suostui mies myöntämään hävinneensä kaljapullovedon.

Kolmisen kilometriä ennen ruokataukoa lauleskelevat keittiökulit ohittivat meidät sellaista vauhtia, että siinä itsekkin intouduttiin panemaan parastamme. Ilkka juoksi *Kwai-joen siltaa* vihellellin pojat kiinni, paineli shikaanissa ohi, eikä saanut alamäessä vauhtia pysäytetyksi ennen laaksoa, vaikka aivot kuinka yrittivät antaa lihaksille käskyjä. Kallelle taisi käydä lähes samoin – hengästyneenä mies kaatui pari minuuttia myöhemmin siniselle pressulle, joka oli levitetty jakinpaskaiselle niitylle. Pahimpaan janoon saimme saman eläimen maitoa.

Seuraava etappi vei meidät oikeaan ”satumetsään”! Parin tunnin ajan kuljeskelimme hauskoja menninkäiskantoja ja villirusuja kuhisevassa lehdossa. *Purnarintarautiainen*, oudosti lentävät *närhet* ja ihka oikea *himalajankorppikotka* liittyivät listallemme.

Sitten tulimmekin jo *Jiri-Taksindu* -”valtatielle”, josta valitsimme Taksindun suunnan. Sadettakin saatiin. **Leena V.** ohitti erään *shortenin* tahallaan oikealta puolelta – ja oli seuraavana aamuna todella kurjassa kunnossa (*”jumalten viha olla kauhea, sahib...”*).

Junbesin kylä (2675 m) oli siitä sympaattinen, että sieltä sai heti ensimmäisestä talosta olutta! Menimme suoraan sisään reppuinemme ja sauvoinemme, emmekä pitäneet mitään kiirettä kymmenen metrin päässä olleille teltoille. Pubissa rätisi takkatuli, olut maksoi 210 rupiaa ja ”valkoviininä” myytiin kuumalla vedellä jatkettua sikunanmakuista *rakšia*.

Täällä pääsi 60 rupialla myös SUIHKUUN! Tämä olikin yksi erikoisimmista suihkuista, jossa on tullut käydyksi: pieni puukoppi, johon oli johdettu kapea putki – toisen kerroksen ikkunasta kävi tarjoilija kaatamassa pannullisen kiehuvaa vettä putken yläpäähän aina, kun muilta kiireiltään ehti. Vesi loris suuttimesta pari pisaraa kerrallaan ja oli niin kuumaa, että toisella kädellä piti roiskia metrin alempana olleesta kylmävesihanasta lantrinkia! Mutta puhtaaksi tultiin, ja se oli pääasia.

to 25.10. BUDDHAN OPPEJA, LUOSTARIELÄMÄÄ...

Aamulla yhdeksälle kulille kerrottiin, että heidän työurakkansa oli saatettu kunnialla päätökseen. Keräsimme heille juomarahat ja jätimme joitain vaatekappaleita tunnustukseksi hyvintehdystä työstä. Kaikki eivät pitäneet alituisesta lisärahostuksesta, johon törmäsimme lähes päivittäin – milloin piti tukea kyläkoulun rakennusrahastoa, maksaa ”sisäänpääsymaksua” luostareihin, milloin pulittaa riksoja kantajille.

Mani-muureja alkoi vilistää silmissä sitä tahtia, että Helistä tuli pian jo melkoinen buddhisti ”ommanipad-mehumhihheineen” ja kuivine vitseineen:

– Mitä nepalilaisnainen pukee ylleen virallisiin tilaisuuksiin? Jakkipuuvun! Ruhhahhaa!
– Maan uskonnollista puhtautta valvoo buddhaanapito-laitos! Vuohahhaa...
– Sinä aina vasemmalta. Hummani padme om. Hummani hei...

Erään talon pihalla oli jakki onnistunut vääntämään aivan verilättypinon näköisen kasan, mutta Kalle ei suostunut ottamaan sitä reppuunsa pientä pilaa varten. Olisin lisännyt jälkiruokalistalle ”jakkimakupalan”!

Eräessä luostarissa 400 munkkia ja nunnaa näytti paikkoja. Näyttäviä taideteoksia ja ikoneita, monenkirjavia taloja... Vähän ihmeteltiin, miten raskaat betoniraudat oli saatu raahatuksi näin hankalaan paikkaan – mutta ehkä se buddha on vähän jeesannut.

Pakolliset donaatiot taas jätettyämme istuskeltiin hetki pihamaalla, jossa juttelin pienen lierihattuisen kiinalaismunkin kanssa. Parikymppinen poika kertoi hyvällä englannilla olevansa ”opettaja”:

– Isäni kuoli kulttuuriovallankumouksessa, minkä jälkeen äiti pakeni Tiibetiin. Itse tulin tähän luostariin viiden vanhana. Kadehdin veljeäni, joka on päässyt demokraattisen Intian puolelle. Vihaan kommunismia!

Kerroin, miten länsimaat saivat vasta kymmenkunta vuotta sitten tietää Kiinan todellisista tapahtumista **Jung Changin** ”*Villijoutsenet*”-kirjan kautta. Nuorimies kuunteli vakavana ja kiinnostuneena, kun yritin selostaa sen, mitä tiesin Kiinan ja lännen nykyisistä kauppasuhteista. Nokian matkapuhelimen leviämävauhdista entisen kotimaansa markkinoille hän oli silminnähden äimistynyt.

Päivällisellä sherpat yllättivät meidät valtavalla omenapiirakalla, joka jaettiin buddhistisesti 24:ään yhtä suureen osaan. Illan puheenaiheeksi tuli oppaamme ikä.

Ilkka: – *Tuo Dawa ei kyllä näytä 51-vuotiaalta.*

Ulla: – *Kyllä näyttää! Sillähän on niin paljon kipeitä paikkojakin...*

Ilkka: – *Mutta mä en ookaan nähny niitä.*

pe 26.10. CHANG-HUMALAT MAO-SISSIEN KATVEESSA!

Kirkuva *kanahaukka* saatteli meidät matkaan. Aamu oli lupaavasti kirkas, joten pakkasimme goretexit rohkeasti kantajien kassiin. Dawa tarinoi matkan aikana USA-vuosistaan (NYC, Boston) ja Suomen-reissustaan. Kertoi pitäneensä saunasta ja Lapista, mutta inhonneensa uimista. Amerikkalaisten uskonveljiensä avustamana hän oli päässyt käymään myös Pariisissa ja Moskovassa. Dawa sanoi jääneensä pienenä orvoksi, kun hänen vanhempansa olivat kuolleet johonkin tun-

- *Timi leio kosta cha!*
Dawa sherpa kehui Ilkan intonaatiota.

temattomaan sairauteen. Puhuttiin myös sherpojen ammattista. Dawa tunsu kaikki kuuluisat kiipeilijäoppaat, joiden maine kasvoi sitä mukaa, mitä haastavimmille huipuille he onnistuivat nousemaan. Se tiesi myös paremmin palkattuja töitä.

Punarinna ja kuukkelin "risteytys", *harakkarastas*, kävi tervehtimässä meitä taukopaikalla erään pienen talon kupeessa. Vihkoihin kirjattiin myös valkokurkuinen *lumikyhykky*parvi, sembramäntyjä sekä niiden ainainen seuralainen *pähkinähakki*.

Jussi löysi jostain *changia*, tuota riisistä ja hirssistä pantua makeaa sahdintapaista. Keittiöpoikien pesupuhat kaivolla innostivat tyttöjä ideoimaan sherpakalenteria.

Lainasin Jussilta sykemittarin, jonka mukaan Kallella oli tähän asti porukan kovin noteeraus 155. Nostin lukemat ensin **Ullan** peesissä 164:ään ja sitten eräässä ylämäessä 179:ään! Täytyy myöntää, että tasaantuminen kesti jonkin aikaa. Heli innostui myös kokeilemaan pulssiaan ja juoksi helmojaan pidellen kulien

iloksi rinteiden ylös, minkä jälkeen hän kaatui huohottaen maahan katsomaan lukemia: - 169! *Repikää siitä!*

Seuraava leiri oli pystytetty omenatarhan viereen kaapealle harjanteelle. Tilaa oli niin vähän, että teltat olivat aivan kiinni toisissaan. Lapset huomasivat yhtäkkiä Paavon selässä punkin, jonka pään Kaarina ensin onnistui katkaisemaan ja jota Jussi sitten ryhtyi puukolla kaivelemaan esiin.

Kuleja huvitti suunnattomasti *Leki*-merkkiset vaellussauvamme (nep. *lekileki* = nussia). Omenapuita käytettiin pyykkipuina, halukkaat pääsivät täälläkin suihkuun.

© Ilkka Aaltonen

Illallinen ravintola *Sherpa Lodgessa*. Ilkka kaivoi taskustaan maastosta löytämänsä "SUPERMOHNO"-metallinpalasen, jonka kertoi luovuttavansa nyt tämän päivän mohnoimman tempun tehneelle vaeltajalle: - *Kaarina*, *tökät sen verran tökerästi Paavon punkkia, että saat ensimmäisenä kantaa tätä kunniamerkkiä. Valitse huomenna itsellesi seuraaja!*

© piirros: Heli Naskali / väritys: LA

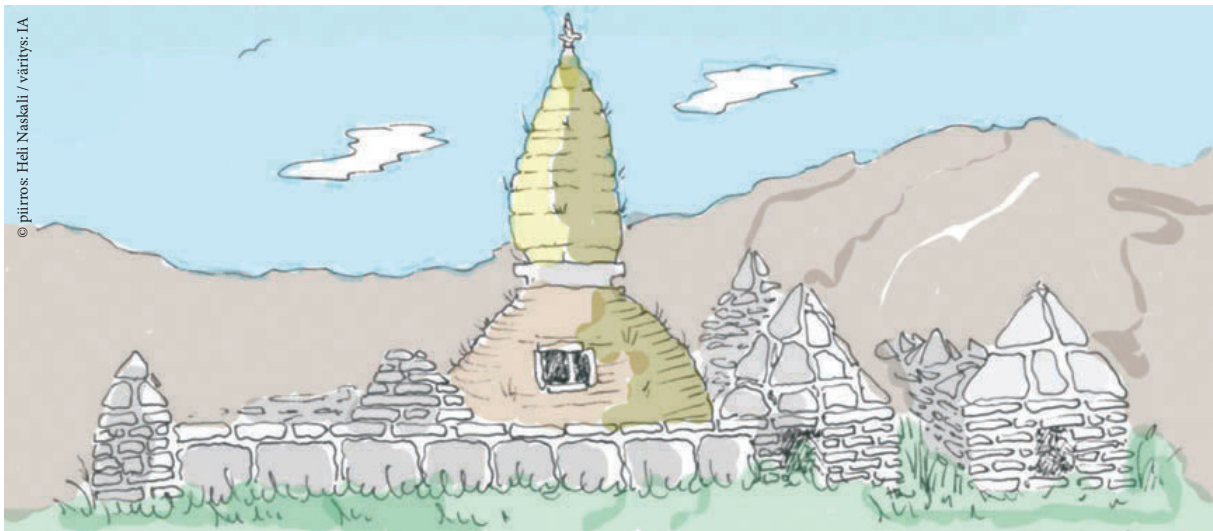
Saimme seurata perusteellisen pitkää tanssi- ja laulesitystä, jossa suhteellisen juopuneet Kaji ja kolme naista hetkuttelivat edestakaisin. Me lauloimme *Kuubalaisen serenadin* ja *Uulan pulkan*, minkä jälkeen pöydät kannettiin ulos - *changia* ja *raksia* kannettiin tilalle. Opin taas uuden lauseen: - *Choroo midlemono* = "sinulla on kauniit silmät".

Tanssia ja mököä kesti parisen tuntia. Pimeyden laskeuduttua Sanchhi sherpa saatteli kaikki teltoilleen. - *Täällä saattaa olla liikkeellä ilkeitä miehiä*, hän perusteli. (Myöhemmin tajusimme hänen tarkoittaneen kentiesmaolaisia sissejä!). Kello oli poikkeuksellisen paljon (21.30), kun käytiin nukkumaan.

la 27.10. TELTAT DAWA SHERPAN TAKAPIHALLE

Aamiainen majatalossa, jonka seinillä roikkui lehti-leikkeitä sherpojen urotöistä. **Babu Chiri** sherpasta tuli vuosi sitten kaikkien aikojen sankari, kun hän teki samalla reissulla kaksi uskomatonta maailmanennätystä Everestillä: kiipesi ilman lisähapetta *) perusleiristä huipulle 17 tunnissa – ja nukkui siellä vielä 21 tuntia! (Yleensä kovakuntoiselta, akklimatisoituneelta kiipeilijältä kuluu vastaavaan matkaan aikaa 4 vrk, eikä juuri kukaan tohdi viipyä huipulla enempää kuin mitä parin valokuvan ottamiseen menee). Pari kuu-kautta tämän jälkeen Babu Chiri oli opastamassa retkikuntaa samoilla seuduilla ja putosi 60 metriä syvään *krevassiin* – nousten näin legendaksi ja koko sherpakansan palvotuksi jumalaksi. Viereisessä kuvassa hymyili historian ensimmäinen Everestin huipulle pääsyt *sherpani* (naispuoleinen sherpa) – jonka kohtaloksi tuli menehtyä alastulomatalla.

Dawan ja Kajin kotikylään *Taksinduun* oli noin kahden tunnin patikointi. Sää suosi meitä oikein olan takaa – ja matkanteko päivänpaisteessa maistui alkunousuista selvittyämme. Oli jopa aikaa lueskella romaania ja jututtaa kuleja muita odotellessa. Heli piirteli shortenia.

*) Nepalilaiset eivät aikanaan olleet uskoa itävaltalaisen **Reinhold Messnerin** legendaarista saavutusta, kun hän ilman lisähapetta nousi maailman katolle. Hänen väitettiin piilottaneen pieniä happipulloja vaatteidensa alle. Messner vaiensi epäilijät pian uusimalla tekonsa. Sama mies valloitti ensimmäisenä maailman kaikki 14 yli kahdeksankilometristä huippua.

Vuoden -96 katastrofin jälkeen on vakavasti alettu pohtia lisähapen käytön kieltämistä, mikä vähentäisi ratkaisevasti kokemattomien asiakkaiden kantamista maksusta huipulle. Vain hyväkuntoiset urheilijat jäisivät rasittamaan ”Äiti Jumalaa”, kuten vuorta täällä kutsutaan. Kiina ja Nepal ovat kuitenkin niin rutiköyhiä maita, etteivät ymmärrettävästi hevin tahdo luopua kiipeilyn tuottamista tuloista (Perusleiriä ylemmäs kiipeävillä tulee olla virallinen kiipeilylupa, joka maksaa nykyään jo huimat 65.000 USD. Luvatta kiinnijääneitä odottaa muhkea sakko sekä maastakarkotus).

Levänneinä pysähdyttiin sitten melkein heti toiselle paussille, koska kapakoitsija sattui olemaan erään kullin sisko. Pitihän sukupaikkaa kannattaa oluen verran.

Seuraavan kahden yön ajan oli kotimme sitten Taksindun luostarin pihanurmikko. Dawa tapasi monen viikon jälkeen vaimonsa **Sanin**. Koko ryhmä kiikaroi innokkaasti, kun mies saapasteli ylärinteen puolelle kotipihalleen pyykkipuuhissa olleen vaimonsa luo. Ne, jotka odottelivat kiihkontäyteistä jälleennäkemistä, taisivat pettyä vähän: Sani hypisteli rättejään eikä Dawakaan oikein tiennyt, mitä kuuluisi tehdä. Lopulta ottivat sentään toisiaan kädestä ja vilkuttivat meille alas laaksoon kuin kuninkaalliset ikään! Keittiösherpat pesivät pyykkimme kolmesta markasta. **)

Kello 15.30 mentiin Dawoille kylään. Siistihkö kaksikerroksinen puutalo oli rakennettu ilmeisesti jenkkivistävien tuella – sitä vastaan Dawa oli käynyt jakamassa buddhaviisauksiaan *Nykissä* ja *Bostonissa*. Dawaalla on siis myös vankka lamamenneisyys! Kolme tuntia istuskeltiin ja lipitettiin äärimmäisen vastenmielistä raksia, jota isäntäpari meille puoliväkisin juotti. Lisäksi saatiin valaistusta uskonasioihin.

En jaksanut hyväksyä buddhismien yhtä pääteemaa, jonka mukaan ”huono ja paha” ihminen voi uudelleensyntyä rangaistukseksi eläimenä! Siitä kehkeytyi kuitenkin mukavan kiivas väittely, jolla saatiin aikaa kulumaan.

Illalla sain päähäni alkaa laatia laulua kaikista yli kasi-tonnisista vuorista! Nimiä etsittiin porukalla kartalta, ja lopulta ne löydettiin: kahdeksan Nepalista ja loput kuusi Pakistanin ja Kiinan puolelta. Kaarina luovutti ”Supermohnon” **Irikselle**, joka ei ollut aamulla kelpuuttanut muiden tarjoamia vessapapereita, vaan kiljui Ramille oman rullansa perään.

**) Nämä olivatkin viimeiset ostoksemme tällä valuutalla – Suomen markka poistui kansainvälisten valuuttojen joukosta 31.12.2001.

Kallea, Maunoa ja Inkeriä naurattaa...

... kun Ilkka opettaa munkeille korkeushyppyä!

su 28.10. LEVITOINTIA JA PALAUTETTA

Aurinko lämmitti aamun nopeasti liki 30-asteiseksi. Himalajan lumihuiput kylpivät taas upeasti valonsäteissä. Aamiaisen jälkeen Heli opetteli huilunsoittoa kulien huilulla, mutta luovutti melko pian. Ilkka ja Arsi hyppäsivät alkuasukkaiden kanssa vaihteeksi korkeutta. Munkit mulkoilivat touhua sen näköisinä, että kohta tulevat levitoimaan riman yli.

© Ilkka Aaltonen

Matkatoimisto *Travel High Solusta* paikalle ilmestynyt **Dawa** sherpa seurasi oman Dawamme esimerkkiä ja juotti meille raksia. Hän halusi kuulla, miten retki on mielestämme tähän asti onnistunut. Annoimme palautetta: muuten loistavasti, mutta suurin osa ei pitänyt ylimääräisistä rahankeruuoperaatioista. Jussi antoi pyyhkeitä lounastaukojen turhasta venymisestä. Heli ehdotti ajan säästämiseksi yksinkertaisempia aterioita.

ma 29.10. TRALLALA – ”ONNELLISTEN KYLÄ”!

Lähtäisiksi kävimme pyöräyttämässä rukousmyllyä, ja saimme kolmet kaulahuivit pahoja henkiä karkotamaan. Heli heitti matkatoimiston Dawalle ehdotuksen sherpojen ja kantajien nimelistasta ja -lapuista, jotta heitä olisi vastaisuudessa helpompi lähestyä.

Palasimme omia jälkiämme tunnin verran *Ringmoon* asti. Matkalla pysähdyttiin taas kulinsiskobaarin pihalla ja opetettiin pikkutyttöille loruja (”silmä, silmä, nenä, suu...”) ja kielitemppuja. Oppimiskykyisiä pikku vintiöitä.

Ringmon jälkeen poikettiin *Jiri – Namche Bazaar* -valtatieltä. Kohta olttiinkin jo lounaspaikalla, jonka nähtävyydet olivat *harmaaselkälepinkäinen* ja *punaposkibulbuli*. Helppokulkuinen väylä havupuineen muistutti Alppien maisemia. Vaikka jalat painoivat monilla jo lyijynras-kaina, tuntui taittaminen kum-

Punaposkibulbuli
Pyrenotus jocosus

man kepeältä – pahin lienee sentään takana! Kun vielä huomisen jaksaisi.

Parissa tunnissa löytyi leiripaikka hienolta töyräältä. Lähimutkan takana levittäytyi laaksossa kaunis kylä, jota monet epäilivät jo tarujen *Shangri Laksi* (vrt. Aku Ankan ”Tralla la”). Eri töissä pakersi onnellisia kyläläisiä.

”Vietävän riiviöt” näyttävät kuvaajalle kieltä!

*) 2860 metrin korkeudessa sijaitsevaa *Tenzing-Hillaryn* lentokenttää sanotaan maailman vaarallisimmaksi. 527 m kiitotien kaltevuus on 12 % ja leveys vain 20 m, mikä vaatii lentäjältä hyviä hermoja. Vuorensinämä nousee kiitotien alku- ja loppupäässä pystysuoraan 700 m. Kentälle liikennöivät *Twin Otter* ja *Dornier Do 228* -koneet. *Luklaan* laskeutumista verrataan pommikoneen syöksyyn.

Illallisella opittiin taas sherppaa: *alicate* = vähän, *puccha* = riittää. Huomattiin myös, että jotkut pojista vastasivat kaikkeen "Yes, please":

- *Are you tired?* - Yes, please.
- *Is your home big?* - Yes, please.
- *Is your home small?* - Yes, please.

ti 30.10. TERVEISIÄ SISSEILTÄ!

Kuudelta kuultiin sitten viimeisen kerran Lakhpa sherpan reipas - *Good morning! Excuse me, black tea! Hand wash!*

Taivalta jatkettiin vähän haikeissa tunnelmissa.

Koko matkan järkyttävimmät uutiset kuultiin *Phaplun* lähellä kyläkahvilassa hollantilaiselta naiselta, joka lähes shokkitilassa kertoi joutuneensa lähistöllä *maolaisten* sissien käsiin pari päivää sitten! Joukko näitä "demokraattista väkivaltaa" harrastavia kiihkoilijoita oli pitänyt *Lokhimin* kylässä pyssynpiippua naisen, hänen sherpakantajansa ja tämän pikkuveljen niskassa kolme tuntia ja pakottanut heidät allekirjoittamaan papereita, joissa he "luovuttavat kaiken omaisuutensa sissiliikkeelle". Sherpa sai sissit luopumaan mahdollisista tappoaikestaan kertomalla olevansa erään vaikutusvaltaisen valtiomiehen sukulainen. Hän sai luvan saattaa hollantilaisnainen Katmanduun sillä ehdolla, että hän liittyisi tämän jälkeen maolaisiin.

Nainen kertoi, etteivät he olleet nukkuneet kahteen vuorokauteen, koska heitä ei oltu päästetty mihinkään yöksi. Lopulta he olivat löytäneet tiensä *Phaplun*, jossa joku köyhä perhe oli tarjonnut heille yösijan.

Karmeista tiedoista huolimatta jaksomme iloita siitä, että itse olimme päässeet ehjinä ja ilman miestappioita tänne asti. Iltajuhlassa tanssittiin, ja *chang* virtasi...

ke 31.10. TAKAISIN KATMANDUUN

Helioparia (kerran viikossa otettava malarialääke) hui-viin! Jäähvyäisten hetki: annoin Lakhpalle Japani- ja Huippuvuori-aiheiset rakkaat T-paitani, ja luvattiin kirjoitella. *Luklan* kentällä *) sullouduimme kahteen pienkoneeseen, joilla pääsimme kuin pääsimmekin ilmaan - vaikka kiitorata oli oikea perunapelto. **)

Puolessa tunnissa olimme Katmandussa. *New Gajurin* vanha tuttu hotellihuone tuntui lyksiltä suihkuineen - vaikka lattiakaivo ei vetänytään. Syömään mentiin *Hotel Utseen*, josta hihaan tarttui hieno lautanen "HU"-tunnuksin.

**) vrt. "Se myyjä oli oikea kettu".

to 1.11. HINDU-KLISEITÄKIN...

Hotellin ympäristömme *Thamel* on Katmandun kaupunginosista värikkäintä ja vilkkainta aluetta. Pyhiä lemmiä kuljeskeli vapaina, punapippureita kuivattiin

Jäätäviin korkeuksiin!

© Hergé

© piirros: Heli Naskali / väriäys: IA

auringossa – aivan kuin Tintissä! Heli näki käärmeenlumoojankin (käärme tosin nukkui). Ohitimme rahanvaihtopisteitä ja tiikeribalsamintarjoajia, samoin kuin omiutisten soitinten ja kashmirvillahuivien kaupittelijoita. Lapset kerjäsivät minkä ehtivät, sutivat lenkkarinikin entistä ehommiksi ennen kuin ehdin kieltää. No, se rupia meni hyvään tarkoitukseen...

Edullisia retkiä kaupiteltiin myös: parilla donalla olisi päässyt kohisevaan koskeen kumiveneellä, kulkemaan noitien kanssa Tiibetin vuoristotiellä tai pistäytymään Nepalín itäisissä kääpiönaapureissa, Intian Sikkimissä tai itsenäisessä *Bhutanissa*.

pe 2.11. CHITWANIN NORSUKYLÄÄN!

Rane, **Raija**, Heli ja Ilkka lähtivät Kanccha sherpan motskarin saattelemina bussille, joka lähti kohti *Chitwanin* *) luonnonpuistoa, Etelä-Nepaliin! Yli viiden tunnin matkan aikana ei juuri ollut muuta puuhaa kuin maisemien ihailu: lehväisiä jokilaaksoja ja vuorensienämiä. Rantatöyräillä ja matalassa vedessä näkyi paljon ”kivenhakkaajapoikia”, joiden elämäntehävänä oli pienentää joen kuljettamia pultereita sepeiksi.

Iltapäivällä tultiin perille *Sauraha*-nimiseen kylään, jossa majoittauduimme *Jungle Safari Lodgeen*. Huristelimme *tuk-tuk* -autolla *Tharun* kylään, jossa meille esiteltiin esineistöä ja työkaluja, joiden avulla muinaiset paimentolaiset opettelivat maanviljelyn jaloja taitoja. Viidakon antimia käytettiin taiten hyväksi, mm. talot rakennettiin savesta, norsuheinästä ja -nannasta.

Iloisennäköisiä, mutta alkukantaisia pihapiirejä ankoineen ja kanoineen. Sherpankieliset tervehdykset ymmärrettiin hyvin täälläkin!

Vierailimme myös norsukasvattamossa! Paikan tarkoituksena on lisätä uhanalaisten intiannorsujen määrää. Isommat oli kahlittu ketjuilla jämeriin tolppiin, mutta kivat pikkufantit juoksentelivät vapaina – ja lutkuttelivat naapurintädinkin tissiä, kun oman emon kärsä vältti.

© Ilkka Aaltonen

*) *Chitwanin* kansallispuisto on luonnonsuojelualue Nepalissa *Terain* alueella Himalajan juurella. Siellä elää yksi maailman viimeisistä *intiansarvikuonon* populaatioista. Alue on tärkeä myös *intiantiikerin* suojelussa. Puisto on *Unescon* maailmaperintökohde.

© Ilkka Aaltonen

– *Kobrani katosi... täytyy improvisoida!*

Illalla huomasimme mokanneemme raskaamman keran: huoneemme oli täynnä eri kokoisia hyönteisiä, jotka päälle unohtunut lamppu oli houkutelut paikalle jostain raosta! Ei siinä auttanut muu kuin anoa hotellinjohdolta huoneenvaihtoa. Onneksi uusi löytyi! (Siinä taas oli gekkoja...)

1a 3.11. JOKIRANNAN HEINIKOSSA TIKERIN JÄLJILLÄ!

Norsusafarille! Kävelimme **Tulsi**-nimisen oppaan kannoilla parisen kilometriä. Joen rantaan tullessamme kaksi outoa otusta livisti puskiin: *mungoja!*

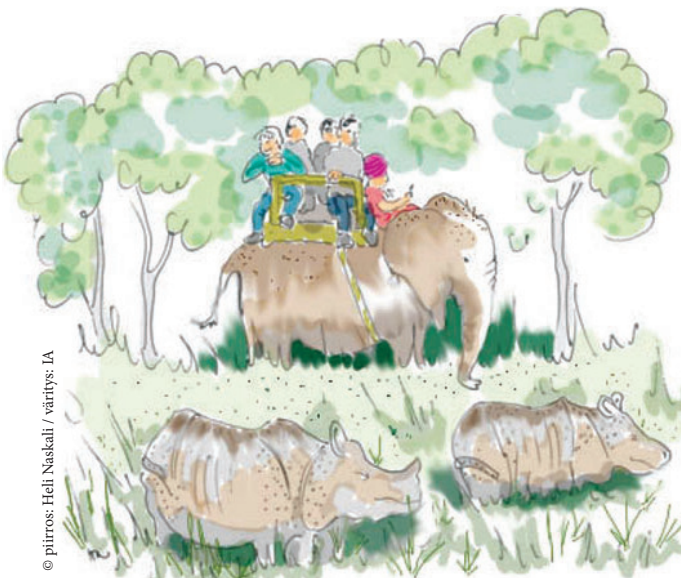
– *Hah, tuollainen metrin mittainen myyräkö pystyy muka panemaan kamppoihin kobralle?*

Emme saaneet tilaisuutta selvittää sitä, koska saavuimme samassa ”norsupysäkillemme”. Kiipesimme lintujentarkkailutornia muistuttavalle lähtövalle, josta oli ”helppo” nousta alle talutetun norsun selässä olevaan koriin. Yksi kori veti neljä matkustajaa, joten pääsimme kaikki samaan norsuun.

Jalkoja tuli roikottaa korin ulkopuolella, jolloin ne puutuivat helposti. Mutta ei se mitään, matkanteko oli muuten huisin mukavaa: karvainen intiannorsu totteli kiltisti sen pään päällä istuvan kuljettajan käskyjä, keinahdellen eteenpäin hankalannäköisistäkin paikoista.

Reittimme kulki poikki matalan *Rapti*-joen, jota ylitti samalla pari puhvelilaumaa. Aluksi kuljimme savannintapaista maisemaa pitkässä heinikossa, jossa kuulemma *tiikeritkin* lymyävät mielellään! Seuraavaksi tuli vastaan tiheää pensaikkoa ja ”lehtomaista” metsää. Puolisen tuntia samoiltuamme havaitsi kuskimme jotain syvällä heinien seassa!

Norsu raivasi tiensä sinne – ja jumantsukka – siinä seisoi muina kuonoina kaksi valtavaa *intiansarvikuonoa!* Nämä panssaroidut, yksisarviset muinaislehmät eivät olleet meistä huolissaan, vaan jatkoivat märehittämään poissaolevan näköisinä. Kuvasimme niitä tovin ja siirryimme eteenpäin, vain nähdäksemme vielä yhden sarvikuonon! Safari kesti 45 minuuttia.

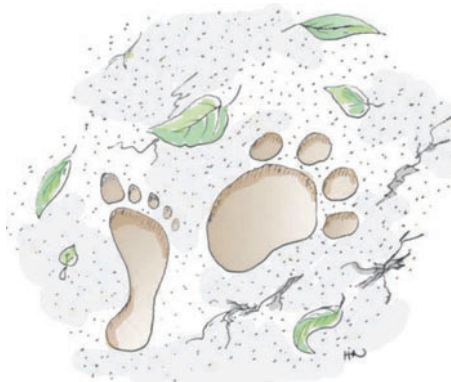
© piirros: Heli Naskali / väritys: IA

Lounaan jälkeen lähdimme samaiselle viidakkojoelle melomaan. Yhdestä puusta koverrettuun kanoottiin mahtui viisi ihmistä, perätuhdolla seisoi kuski, joka pikemminkin sauvoi kuin meloi meitä alavirtaan.

Jokiranta oli täydellinen lintuparatiisi! Mitä erikoisimpia siivekkäitä lenteli ympärillä, onneksi oppaanamme oli nyt **Harkka**, täysin oppinut ornitologi! Kirjasin kynä savuten lajeja ylös sitä mukaa kun Harkan kanssa niitä nähtiin: *kuningaskalastajia, papukaijoja, mehiläissyöjiä, haikaroita...*

Krokotiilivaaralle naureskellen lauma lapsia leikki matalassa rantavedessä. Pian kanootti ohjattiin rantaan, ja meitä kehoitettiin nousemaan maihin. Oppaamme ottivat aseistuksekseni järeät puukepit ja niine hyvinemme sukelsimme viidakkoon! *Bomback sybia*-puut ja *sarvikuononomenapuut* muodostivat jännän metsän, jonka aluskasvillisuus oli lähes olematonta. Niinpä esim. *rhesus-apinoita* ja *kauriita* näkyi, jos osasi katsoa oksien alta oikeaan suuntaan.

Punaisia kovakuoriaisia oli runsaasti maassa. Löysimme myös karhun kaivaman kuopan sekä puun jossa olivat selvät tiikerinkynnenjäljet! Vielä enemmän sydän pamppaili, kun mutakuopan reunaan oli painautunut tuore (alle päivän vanha) tassunkuva!

© piirros: Heli Naskali / väritys: IA

Harkka kertoi vuodesta -91 saakka nähneensä kymmenkunta Bengalintiikeriä näillä seudulla:

– *Tiikeri ei ole täällä tappanut ihmisiä, mutta setäni kuoli jokin aika sitten sarvikuonon käsiin (no sorkkiin).*

Paluumatkalla kohtasimme ryhmän opasoppilaita, joita perehdytettiin maastoon. Tullessamme taas kanootille ja ihmisten ilmoille, saimme kuulla yhden ryhmän nähneen sen saakelin tiikerin! Niinpä tietysti... Pitkin torahampain jäimme rantabaariin *Tiger*-oluelle. Laulettiin turkkilaisten kanssa *Istanbulia* ja kuultiin suoraan hevosen suusta perusteita Turkin EU-kelvottomuudelle.

Illallisen jälkeen saatiin ihailta tanssiryhmän (yksi tyttö + 10 poikaa) esityksiä. Keppitanssissa juostiin ympyrää ja mätkittiin metrin halolla naapurin halkoa rummun tahdissa.

Moskiittojakin jouduttiin jo lätkimään.

Pääporukka oli vierailut mm. kuuluisassa apinatempelissä sekä ruumiinpolttajaisissa. Joen rannalla sijaitsevaan "Kuolevien taloon" raahautuvat usein jopa ruumiit itse, kun tuntevat hetkensä lähestyvän. Hindut polttavat vainajansa saman tien, buddhalaiset vasta kolmen päivän kuluttua, kun sielu on ehtinyt lähteä omille teilleen.

su 4.11. EKSOOTTISIA LINTUJA... JA SYNKKIÄ TIETOJA!

Varhain aamulla linturetkelle! Tulsilta sain lainaksi *Birds of Nepal* -kirjan, jossa kaikki tässä maassa nähdyt yli 800 lajia esitellään hienoina värikuvina! Harkka ihmetteli meidän innostustamme lintuihin ja Nepalin luontoon:

– *Olette hassuja... yleensä turistit vain kuvaavat norsut ja lähtevät kotiin!*

Saimme aamusumun seasta listaamme vielä yhdeksän uutta lajia, joten kokonaissaldo nousi jo 73:een! Jättäläismäisiä hämähäkinverkkoja oli yön aikana ilmestynyt joka puolelle. Niiden keskellä odotteli julmannäköinen kymmensenttinen saalistaja *kultaselkähämähäkki* kaikkea kottaraista pienempää...

Harkka perehdytti meitä myös hindulaisuuden mystisiin syvyyksiin. *Brahma*, *Vishnu* ja *Shiva* loivat meihin nirvanasta merkitseviä silmäyksiä.

Kotimatalla Katmanduun ohitimme muutamia rajunnäköisiä maanvyörymiä. Bussinkuljettajat harrastivat viljejä ohituksia, jotka aiheuttivat lukuisia vähälätä piti -tilanteita. Yksinäinen marakatti vilisti bussin editse. Kohisevia koskimaisemia ja kumiveneitä.

Hotellin pöydällä lojuneesta lehdestä luimme synkän uutisen: maolaiset olivat tappaneet kaksi länsituristia Luoteis-Nepalin vuorilla – eli juuri siellä, mistä viikko sitten tulimme. Tarkempia kansalaisuuksia ei uutisesa mainittu. Huhhuh!

ma 5.11. TAUTISENA LOPPUKARONKKAAN

No niin, tulihan se mahatauti sitten lopulta, saatana! Koko päivä meni rattoisasti sängyssä kaameissa kouristuksissa. Ensin epäiltiin eilistä pihviä, sitten kaikkea muuta mahdollista. Ullalta sain jotain erikoisrohtoa, kun ei Underbergikään ottanut tehotakseen. Kuume mittari näytti 38,5 °C, ja oksensin neljä kertaa kaikki sisuskalut pellolle.

Päätösjuhlissa matkanjohtaja-Ramin puheen keskeisin viesti oli:

– *Kaikki selvisivät sitten perille, nopeat joskus hitaammin kuin hitaat!*

Riitasta tuli matkan tuplamohno, kun Rane palautti laatan saatesanoin:

– *Olet ainoa, joka ei ole ymmärtänyt edes pelin sääntöjä!*

ti 6.11. ILMAN ÖDEEMAA KOTIIN!

Aamulla jo parempi olo – ilmeisesti ne Ullan myrkyt olivat sittenkin tehonneet! Hallelujah! Saatiin ties kuinka monennet rukousliinat Travel Solulta, pinssit hotellilta ja nimmareita sherpoilta. Dawa ei palauttanut Helille vaellussauvaa – totesi vain peri-itämaiseen tyyliinsä "saaneensa sauvan ja antavansa tämän hienon T-paidan korvaukseksi".

Lentokentällä jätettiin perusteelliset hyvästit sherpaystävillemme – miten ihmeessä tulisimme kotona enää toimeen ilmaan omaa keittiösherpaa? Tekninen välilasku *Delhissä* (Haa, Intiaankin tulee nuppineula!). Afganistan kierrettiin taas varmuuden vuoksi etelä-

kautta. Olimme olleet uutispimennossa kolme viikkoa, joten emme olleet varmoja, vieläkö sota jatkuu.

Tintti Tiibetissä oli suosittua luettavaa paluulennolla. Sieltä löytyi monta tutuksi käynnyttä asiaa: sherpat ja kullit, munkit, rukousnauhat, shortenit, jakit, punapippurit, jeti, chang...

Wienin kentällä valokuvasin kaikki suomalaiset kännykkä korvalla alle puolessa minuutissa! *Tyrolian Airlinesin* koneessa saimme vihdoinkin käsiimme kotimaiset iltapäivälehdet, joiden pääuutisia olivat: "Ilkka Kanerva taas tyrkyllyä Suomen Pankkiin", "Linda järkyttyi mätkyistä" ja "Myllylä ansaitsee paremmin kuin ministerit".

– *Kiva tietää*, sanoisi varmaan taas **Oodi Kärnä**.

Helin kommentti saatteli Kiehiset Jyväskylän-bussiin: – *Höih, eikä kukaan saanutkaan aivoodeemaa?*

Osanottajat:

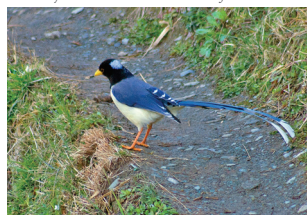
Aaltonen Ilkka
Naskali Heli
Eerola Kalle
Eerola Leena
Jokela Rauno (Rane)
Kovanen Kaarle (Kassu)
Kortelainen Inkeri
Mäenpää Mauno (Manu)
Lamberg Kaarina
Lamberg Paavo
Rajala Tarja (Tarska)
Riikonen Ulla
Ruukki Pentti (Pena)
Sutinen Eija (Suti)
Siik Juhani (Jussi)
Suutala Riitta (Blondi)
Tolvanen Raija
Vesterinen Tuovi
Viitanen Keijo
Viitanen Leena
Vuoristo Raimo (Rami)
Vuoristo Iris

Rusohuppuseppä *Megalaima zeylanica*

© Anton Croos

Himalajanloistoharakka *Urocissa flavirostris*

© Ram Thakur

EVERESTIN-VAELLUKSEN LINNUT

Osprey Kalasääski *Pandion haliaetus*
Eurasian Kingfisher Kuningaskalastaja *Alcedo atthis*
Ruddy Shelduck Ruostesorsa *Tadorna ferruginea*
Indian Pond Heron Riisihaukka *Ardea grayii*
Little Egret Pikkuhaukka *Egretta garzetta*
Little Ringed Plover Pikkutylly *Charadrius dubius*
Common Sandpiper Rantasipi *Tringa hypoleuca*
Asian Openbill Aasianrakonokka *Anastomus oscitans*
Black-hooded Oriole Huppukuhankeittäjä *Oriolus xanthornus*
Common Myna Pihamaina *Acridotheres tristis*
Jungle Myna Viidakkomaina *Acridotheres fuscus*
Red-vented Bulbul Punaperäbulbuli *Pycnonotus cafer*
Barn Swallow Haarapääsky *Hirundo rustica*
Collared Bush Chat Mustapäätasku *Saxicola torquata*
Large Cormorant Merimetso *Phalacrocorax carbo*
Blue Whistling Trush Sinijokirastas *Myophonus caeruleus*

Fork-tailed Swift Pääskykiittäjä *Apus pacificus*
Orange-flanked Bush Robin Sinipyrstö *Tarsiger cyanurus*
Darjeeling Woodpecker Vuorikirjotikka *Dendrocopos darjellensis*
Snow Partridge Himalajanpyy *Lerwa lerwa*
Rusty-fronted Barwing Ruosteotsatimali *Actinodura egeroni*
Eurasian Jay Närhi *Carrulus glandarius*
Goldcrest Hippiaäinen *Regulus regulus*
Eurasian Blackbird Mustarastas *Turdus merula*
Citrine Wagtail Sitruunavästäräkki *Motacilla citreola*
Maroon Oriole Kastanjakuhankeittäjä *Oriolus traillii*
Mountain Scops Owl Vuoripöllönen *Otus spilocephalus*
Robin Accentor Punarintarautiainen *Prunella rubeculoides*
Rusty-flanked Treecreeper Rusovatsakiipijä *Certha nipalensis*
Coal Tit Kuusitiainen *Parus ater*
Grey-crested Tit Harmaatöyhtötiainen *Parus dichrous*
Black Kite Haarahaukka *Milvus migrans*
Goshawk Kanahaukka *Accipiter gentilis*
Eurasian Buteo Hiirihaukka *Buteo buteo*
Steppe Eagle Arokotka *Aquila nipalensis*
Himalayan Griffon Himalajankorppikotka *Gyps himalayensis*
Snow Pigeon Lumikyryhky *Columba leuconota*
Rock Pigeon Kalliokyryhky *Columba livia*
Large-billed Crow Paksunokkavaris *Corvus macrorhynchos*
House Crow Intianvaris *Corvus splendens*
Eurasian Hobby Nuolihaukka *Falco subbuteo*
Common Raven Korppi *Corvus corax*
Pied Kingfisher Kirjokalastaja *Ceryle rudis*
Nutcracker Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes*
Spotty Dove Aasianurturikyryhky *Streptopelia chinensis*
Pied Wagtail Västäräkki *Motacilla alba*
Plain Martin Pikkutörmöpääsky *Riparia paludicola*
Rufous-winged Bushlark Aasianpensaskiuru *Mirafra assamica*
Cattle Egret Lehmähaikara *Bubulcus ibis*
Intermediate Egret Pikkujalohaikara *Mesophoyx intermedia*
Eurasian Tree Sparrow Pikkuvarpunen *Passer montanus*
Hoopoe Harjalintu *Upupa epops*
Black Drongo Mustadrongo *Dicrurus macrocercus*
Paddyfield Pipit Isokirvinen *Anthus novaeseelandiae*
Oriental Magpie Robin Harakkarastas *Copsychus saularis*
Rose-ringed Parakeet Aleksanterinkaija *Psittacula krameri*
Rufous Treepie Huppuviidakkoharakka *Dendrocitta vagabunda*
Yellow-billed Blue Magpie Himalajanloistoharakka *Urocissa flavirostris*
Black Redstart Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros*
Common Peafowl Riikinkukko *Pavo cristatus*
Chestnut-headed Bee-eater Kastanjamehiläissyöjä *Merops leschenaulti*
Lesser Adjutant Pikkumarabu *Leptoptilos javanicus*
White-throated Kingfisher Aasiankalastaja *Halcyon smyrnensis*
Grey-backed Shrike Harmaaselkälepinkäinen *Lanius tephronotus*
Red-whiskered bulbul Punaposkibulbuli *Pycnonotus jocosus*
Asian Pied Starling Kyläkottarainen *Sturnus contra*
Common Tailorbird Pitkäpyrstöräätäli *Orthotomus sutorius*
Brown-headed Barbet Rusohuppuseppä *Megalaima zeylanica*
Green Sandpiper Metsäviklo *Tringa ochropus*
Pied Bushchat Nokitasku *Saxicola caprata*
Olive-backed Pipit Intiankirvinen *Anthus hodgsoni*
Green Bee-eater Pikkumehiläissyöjä *Merops orientalis*
White Stork Kattohaikara *Ciconia ciconia*
Common Coot Nokikana *Fulica atra*

Yhteensä 74 lajia

Tuhat metriä merenpinnasta. Ilmanpaineen muutoksia ei normaalikuntoinen vielä huomaa. – Vanhukset alkavat hengästyä.

Jäätäviin korkeuksiin
(Ilkka Aaltonen -01)

Merenpinnan taso.
Hengittäminen ja liikkuminen vaivatonta suurimmalle osalle ihmiskuntaa.
– *Mikäs tässä on käppäillessä!*

© Hergé

Kolmetuhatta metriä merenpinnasta!
Veren punasolujen määrä kasvaa kasvamistaan.

– Vuoristotaudin ensimmäiset oireet, ankara päänsärky ja huimauksentunne alkavat ilmaantua.

Kaksituhatta metriä merenpinnasta.

Ilma jo selvästi ohuempaa kuin merenpinnalla.

– Huonokuntoinen sunnuntairekkeilijä puuskuttaa jo kuuluvasti.

Neljätuhatta metriä!

Akklimatisoituminen eli vähittäinen totuttelu olosuhteisiin välttämätöntä.

– Hyväkuntoisenkin jalat tuntuvat lyijynraskailta.

Viisituhatta metriä...

Ilmanpaine... enää... puolet normaalista.

– Riski sairastua keuhköpöhöön ja aivoödeemaan lisääntyy dramaattisesti.

Seitsemän... tuhatta... metriä...
Jokainen... hengenveto... polttaa...
keuhkoissa...
– *Paleltumat, hallusinaatiot ja
tajunnan hämärtyminen yleisiä.*

Kuusituhatta metriä...
Hengittäminen... ilman... lisää...
happea... työlästä...
– *Aivosoluja kuolee kaksi miljoonaa
tunnissa.*

*Shishapangma!
Gasherbrum!
Broad Peak!
Gasherbrum!
Annapurna!
Nanga Parbat!
Manaslu!
Daulagiri!
Cho Oyu!
Makalu!
Lotshe!
Kanchenjunga!
K2!
Mount Everest!*

Kahdeksan... tuhatta... metriä...
meren... pin... nas... ta!
Kuoleman... vyöhyke!!!
– *Elimistö huutaa happea!
Edellytykset selviämislle
enää minimaaliset.*

Dominante kantaesitti *Jäätäviiin
korkeuksiin* -teoksen 19.3.2007
Helsingin Arena Teatterissa.

Villa Hummerheimiin ensimmäiset asiakkaat syksyllä 2001!

Mitäs me Himalajan-kävijät!

Et saanu ödeemaa?!

Veikka Gustafsson ihaili Hummerheimin saunas-
sa kaulassani roikkunutta kultaista maapallokorua.
Keroin saaneeni sen syyskuussa *Dominante*-kuo-
rolta:

*- Tällaisen saa, kun kiertää samalla köörillä kaikki
maanosat – ilman lisäreppua!*

Sovimme myös alustavasti, että Villa
Hummerheimin ruokalistalle saa ottaa
Lumimiehen aamiaisen ("Veikkaa ja voita").